

**YHTEISÖKASVATUKSESTA 2010-LUVUN
LUOKANOPETTAJAN SILMIN**

Niina Mannisenmäki

Kasvatustieteen
progradu- tutkielma
Opettajankoulutuslaitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2012

ABSTRACT

Mannisenmäki, N. 2012. Yhteisökasvatus 2010-luvun luokanopettajan silmin. Department of Teacher Education. Masters' thesis. 56p.

The aim of the research was to find out teachers' thoughts and experiences about community education. Communality is nowadays something that we have lost, and therefore it is current and significant topic at the moment. Recently, the society has highlighted individualism instead of communality but now we have come to a point where communality is valued again.

I collected the research material during the spring 2012 by sending 40 e-mail questionnaires to class teachers in the central Finland in order to find out teachers' thoughts and experiences about community education. The results reveal that according to majority of the teachers, community education is adequate method to teach and educate. According them it could increase the learning motivation and responsibility of the students. On the other hand some of the teachers were not as confident towards it as a teaching method. They were not ready to give power and responsibility to the students and to give their authority away as the community education requires.

Keywords: community education, community, communality, class teacher, perceptions about community education

TIIVISTELMÄ

Nykypäivän teollistunut ja kaupungistunut yhteiskunta muuttuu jatkuvasti. Yksilöiden sosiaaliset suhteet ovat muuttuneet. Enää ei ole kokonaisia suku- tai kyläyhteisöjä yksilöiden tukena, vaan yksilöllistä suoriutumista korostetaan. Samaan aikaan kuitenkin esimerkiksi työelämä vaatii työntekijöiltään tiimityötaitoja ja sosiaalista kanssakäymistä. Perheiden kiinteyden löystyminen yhteisöllisenä kasvattajana on johtanut kasvatuksellisten mahdollisuuksien vähentymiseen, mistä johtuen koulun yhteisöllisen kasvatuksen merkitys on korostunut entisestään. Yhteisökasvatus voisi olla yksi ratkaisu tämän päivän kasvatuksellisiin ongelmiin.

Yhteisökasvatuksella tarkoitetaan yhteisön jäseniksi kasvattamista, kasvattamista toimintaan yhteisön hyväksi. Yhteisökasvatusta on mahdollista harjoittaa kaikissa kasvatusta harjoittavissa instituutioissa, sekä sellaisissa yhtenäisissä yhteisöissä, jotka säännöllisesti kokoontuvat.

Tutkimukseni pohjautuu nimenomaan Kalevi Kaipion kehittelemään yhteisökasvatuksen malliin. Haluan korostaa tätä siksi, että yhteisökasvatuksen voi kansainvälisen kirjallisuuden (Iso-Britanniassa, Irlannissa, USA:ssa, Australiassa) myötä sotkea aikuiskasvatuksen kentällä tapahtuvaksi toimintamuodoksi, jossa yhteisökasvatusta tarkastellaan useimmiten osana niin sanottua vapaata aikuiskasvatusta (liberal adult education), joka vastaa pääperiaatteiltaan lähinnä suomalaista vapaan sivistystyön perinnettä. (Salo, 2002, 12) Tämän tutkimukseni avulla pyrin selvittämään Keski-Suomessa toimivien luokanopettajien ajatuksia yhteisökasvatuksesta kasvatukseen.

Toteutin tutkimukseni keväällä 2012 lähettämällä sähköpostikyselyn 40:lle Keski-Suomessa toimivalle luokanopettajalle. Kyselyssä selvitin heidän ajatuksiaan yhteisökasvatuksesta kasvatukseen. Pääpiirteittäin luokanopettajat olivat sitä mieltä, että yhteisökasvatus on hyvä tapa kasvattaa. Heidän mielestään sen avulla olisi mahdollista vaikuttaa myönteisesti esimerkiksi oppilaiden opiskelumotivaatioon sekä vastuuseen kasvattamiseen. Kielteisemmin yhteisökasvatukseen suhtautuvat opettajat eivät olleet valmiita luopumaan esimerkiksi auktoriteetistaan, jota yhteisökasvatuksen käyttäminen kasvatukseen vaatisi.

Avainsanat: yhteisökasvatus, yhteisö, yhteisöllisyys, luokanopettajat, käsitykset yhteisökasvatuksesta

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	JOHDATTELUA YHTEISÖKASVATUKSEN LÄHIKÄSITTEISIIN	8
	2.1 Yhteisö	8
	2.2 Yhteisöllisyys.....	10
	2.3 Yhteisökasvatuksellinen yhteisö.....	11
	2.4 Yhteisö välineenä	12
3	YHTEISÖKASVATUS.....	13
	3.1 Yhteisökasvatuksen taustaa	15
	3.2 Yhteisökasvatuksen tarpeesta	17
	3.3 Yhteisökasvatuksellisesta ilmapiiristä	19
	3.4 Yhteisön kehitystasot.....	19
	3.5 Opettaja ja oppilaat yhteisökasvatuksessa	21
	3.6 Yhteisökasvatuksesta koulussa.....	22
4	YHTEISÖKASVATUKSEN PERIAATTEET.....	23
	4.1 Terveen järjen periaate	23
	4.2 Tasa-arvoisuuden ja yhteisöllisyyden periaate	24
	4.3 Avoimuuden ja rehellisyyden periaate	25
	4.4 Oikeudenmukaisuuden periaate	25
	4.5 Luottamuksen periaate	26
	4.6 Fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden periaate	26
5	TUTKIMUSKYSYMYKSET	28
6	TUTKIMUSMENETELMÄT	29
	6.1 Tutkimuksen eteneminen	30
	6.2 Tutkimuksen toteutus	31
	6.3 Tutkimusaineiston tarkastelu ja analyysi.....	32
7	TULOKSET.....	33
	7.1 Yhteisökasvatus, myönteinen tapa kasvattaa.....	33
	7.2 Yhteisökasvatuksen myönteiset ulottuvuudet	35
	7.3 Yhteisökasvatuksen kielteiset ulottuvuudet.....	36
	7.4 Vallan ja vastuun tasainen jakautuminen luokassa herättää pohdintaa ...	37
	7.5 Luokan toiminnan yhteinen suunnittelu hyvä, mutta arvelluttava ajatus	38
	7.6 Opettajan rooli opettajasta ohjaajaksi tavoittelemisen arvoista	40
	7.7 Opettajat kiinnostuneita yhteisökasvatuksesta kasvatukseen	41

8	TARKASTELUA JA POHDINTAA	43
8.1	Tulosten yhteenvetoa	43
8.2	Tutkimuksen luotettavuus	45
8.3	Havaintoja tutkimusprosessista.....	46
9	YHTEENVETO	48
	LÄHTEET	51
	LIITTEET.....	55
	LIITE 1 Sähköpostikysely	55

1 JOHDANTO

Ihminen on sosiaalinen olento, joka tarvitsee ympärilleen muita ihmisiä. Ihminen tarvitsee huolenpitoa, turvaa, tukea ja ymmärrystä. Yksin ihmisen on lähes mahdotonta saavuttaa edellä mainitut asiat. Jotta ihminen voi tuntea itsensä kokonaiseksi, tarvitsee hän ympärilleen vakaan sosiaalisen verkoston. Jo historiamme alusta asti ihmiset ovat hakeutuneet toisten ihmisten seuraan. On syntynyt kyläyhteisöjä, perheyhteisöjä, seurakuntayhteisöjä ja niin edelleen. Samaan tapaan ihmiset myös nykyään hakeutuvat ja verkostoituvat eri yhteisöjen jäseneksi. Jostain syystä tänä päivänä yhteisöllisyyden merkitys on kuitenkin kadonnut. Yhteiskunnan kehityksessä yksilölliset arvot ovat syrjäyttäneet yhteisölliset arvot. Jäljelle on jäänyt yhteisöllisyyden kaipuu, jota pyritään nykyään tyydyttämään lähinnä harrastustoiminnan kautta. Koulu on kehittynyt yksilöllisen suorituksen ja kilpailun kentäksi. Yhteisöllisyyttä on tavoiteltava, vaikka se vaikeaa nykyoloissa onkin. (Palovaara 2012, 77)

Yhteisöt ja yhteisöllinen elämä ovat ihmisen olemassaolon ja toiminnan edellytyksiä. Yhteisö on yksilön elämän tärkein voimanlähde. Yhteisyyden tunne on keskeisin tekijä, joka pitää yhteiskunnan koossa ja luo perustan yksilön ja yhteiskunnan suhteelle. Erityisesti kasvatuksen tehtävänä on tuottaa niitä moraalisia arvoja, jotka yhdistävät yksilöt yhteisöön. Yhteisöllisyyden katoaminen kasvatuksen piiristä on keskustelun aiheena erilaisissa kasvatusta koskevissa kysymyksissä. Yhteisöllisyys ja sen puuttuminen niin kouluista kuin perheistäkin on nykypäivän kasvava ongelma. Enää ei ole olemassa monen sukupolven perheyhteisöjä eikä tiiviitä kyläyhteisöjä, jotka antaisivat mallin tulevan sukupolven kasvulle, kehitykselle ja kasvatukselle.

Tämän päivän teollistunut ja kaupungistunut yhteiskunta muuttuu jatkuvasti. Vaikka vapaa-aika onkin lisääntynyt, perhe viettää entistä vähemmän aikaa yhdessä. Vanhemmilla ei ole aikaa kasvattaa lapsiaan. Sen seurauksena nuoriso menettää jatkuvasti uskoaan aikuiseen sukupolveen, sen mahdollisuuksiin ja kykyihin tarjota myönteinen ja turvallinen kasvuympäristö ja tulevaisuus. Tästä kaikesta seurauksena ovat erilaiset kasvatukseen liittyvät ongelmat.

Vastuuliseen yhteistoimintaan kasvattaminen on nykyaikana tullut tärkeämmäksi kuin koskaan ennen. Aikaisemmin ihmisen ei ole tarvinnut ottaa niin kohtalonomaista vastuuta tulevaisuudestaan kuin nykyään. Räjähdysmäinen teknologiankehitys, jonka haitat uhkaavat elinolosuhteitamme maapallolla, saasteet, ekologisen tasapainon järkkäminen ja niin edelleen vaativat meitä syvälliseen ja määrätietoiseen yhteisen vastuun ottamiseen. (Kaipio & Murto, 1980, 9)

Kaikkien meidän hyvinvointimme on kiinni siitä, pystyykö kasvatusjärjestelmämme muuttamaan ihmisen voitonpyynnin, itsekkyyden, mukavuuden sekä toisista ja ympäristöstä piittaamattoman asenteen vastuulliseksi ja toisista sekä ympäristöstä välittäväksi. (Kaipio & Murto, 1980, 9) Kasvattajien ja kasvatettavien tulisikin onnistumisen saavuttamiseksi löytää jokin yhteinen ymmärrys ja yhteinen voima. Kasvattajat eivät enää nykyisin kykene vaikuttamaan kasvatettavaan yhtä tehokkaasti kuin ennen. Lapset eivät hyväksy passiivista vastaanottajan roolia eivätkä suostu alistumaan ilman kritiikkiä kasvattajan tahtoon. Kasvattajan auktoriteetti suhteessa kasvatettavaan on muuttunut. Se ei ole enää itsestäänselvyys. Nykyään kasvattajan on hankittava ja ansaittava auktoriteettinsa omalla toiminnallaan. (Kaipio & Murto, 1980, 12)

Viimeaikaisissa keskusteluissa, aina pääministeriä myöten, yhteisöllisyys koettaisiinkin pelastukseksi erityisesti koulumaailmassa lisääntyneen väkivalta- ja häiriökäyttäytymisen vähentämiseksi (Kaipio, 2009). Näennäiset yhteisöt, kuten erilaiset nettiyhteisöt ja niin edelleen eivät riitä. Niistä puuttuu todellinen kasvotusten tapahtuva sosiaalinen kanssakäyminen, niissä yksilöt ovat aina loppujen lopuksi fyysisesti yksin. Yhteisökasvatus kasvatuskeinona voisi tarjota mahdollisuuden juuri peräänkuulutetun yhteisöllisyyden saavuttamiseksi. Tässä tutkielmassani paneudun yhteisökasvatukseen kasvatuskeinona ja selvitän Keski-Suomen alueella toimivien luokanopettajien suhtautumista siihen.

2 JOHDATTELUA LÄHIKÄSITTEISIIN

YHTEISÖKASVATUKSEN

2.1 Yhteisö

Laajimmillaan yhteisöllä viitataan koko ihmiskuntaan. Tämä sisältää tulkinnan yhteisöstä kansakuntien tai esimerkiksi maanosien laajoina muodostelmina. Suppeimmassa merkityksessä (mikrotasolla) yhteisöllä voidaan viitata vain muutaman henkilön muodostamaan kokonaisuuteen kuten esimerkiksi perheeseen yhteisönä. (Kaipio, 2000, 11-12) Usein yhteisöllä tarkoitetaan pinempää ihmisryhmää, joka on esimerkiksi alueellisesti rajattu. Tällaisia yhteisöjä ovat esimerkiksi kaupunki-, kylä-, työpaikka-, koulu-, tai päiväkotiyhteisöt. Yhteisö muodostaa yleensä sosiaalisen toiminnallisen yksikön, jolla on yhteinen pysyvä organisaatio, yhteinen historia, yhteiset arvot ja yhteiset kiinnostuksenkohteet. Yhteisöllä on jaettu ymmärrys tehtävästään sekä päämäärästään, sekä yhteisiä käytäntöjä. (Rogoff, 2003, 80) Yhteisöllä voidaan viitata joskus myös johonkin ideaan kuten esimerkiksi yhteisökasvatus, terapeutin yhteisö tai yhteisöasuminen (Nummenmaa, Karila, Joensuu & Rönholm 2007, 23).

Yhteisö voidaan määritellä myös alueellisesti rajattuna vuorovaikutuksen ja yhteenkuuluvuuden muodostumana. Yhteenkuuluvuus ja yhteisyys voivat olla joko toiminnallista tai symbolista. Toiminnallisessa mallissa on tyypillistä pysyvä vuorovaikutus, kun taas symbolinen malli ei rajoitu alueellisesti yhdessä eläviin ihmisiin, vaan siihen riittää pelkkä yhteenkuuluvuuden tunne. (Lehtonen, 1990) Yksilö voi yhteisön turvin kehittää omaa persoonallisuuttaan monipuolisemmaksi, nyky-yhteiskunnassa toimeentulevaksi ihmiseksi (Kaipio, 1984, 21).

Huolimatta siitä, että yhteisöt ovat alueellisia rajoiltaan, toimitavoiltaan ja tavoitteiltaan erilaisia, yhteisöillä on yhteenkuuluvuuden tunteen lisäksi muita tunnuspiirteitä, joiden avulla ne muodostuvat yhteisöiksi. Niillä on yhteisiä tavoitteita ja päämääriä, jotka ilmenevät yleensä yhteisinä arvoina ja kiinnostuksen kohteina, lisäksi yhteisöä luonnehtii myös yhdessä tekeminen (kollaboraatio), sekä jonkinasteinen sitoutuminen yhteisöön ja voimavarojen panostaminen yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteisön vastavuoroisissa vuorovaikutussuhteissa yksilöllinen ja yhteisesti jaettu ymmärrys lisääntyvät ja ryhmän erilaisuus nähdään voimavarana. (Nummenmaa ym., 2007, 23-24) Ihmisen identiteetti määräytyy suhteessa yhteisöön. Yhteisössä jaetaan ja opitaan käyttäytymistä, joka mahdollistaa mukautumisen uusiin olosuhteisiin. (Lindfors, 2007)

Yhteisö pyrkii yksilön hyvinvoinnin edistämiseen (Beck & Kosnik 2001; Littleton, Miell & Faulkner, 2004). Yhteisön olemukseen kuuluu myös sosiaalinen vuorovaikutus. Tämä tulee esille muun muassa yhteisön yhteisenä toimintana, sosiaalisina verkostoina, sosiaalisena tukena, sekä yhteisenä kokemusten ja tietojen jakamisena. Wengerin (1998) mukaan tässä vuorovaikutuksessa määrittyvät myös jäsenten väliset vuorovaikutussuhteet, asema yhteisössä, käyttäytymissäännöt, normit ja valta. Yhteisöjen sosiaalinen elämä ei ole kuitenkaan pysyvää, vaan yhteisöt elävät jatkuvassa muutostilassa. Uudet ideat ja yhteisöihin liittyvät uudet henkilöt synnyttävät uudenlaista toimintaa ja samalla kun yhteisön jäsenet osallittuvat yhteiseen työskentelyyn ja kehittävät käytänteitä, he samalla oppivat työssään.

Eskolan (1982, 65) mukaan yhteisö syntyy, kun sosiaalinen, olento, ihminen, kohtaa toisen ihmisyksilön. Tällöin syntyy toisen asteen sosiaalinen muodoste, jota kutsutaan yhteisöksi. Tämä yhteisö tuottaa uutta yhteistä kokemusta, yhteisiä merkityksiä, sääntöjä, yhteistä työtä ja niin edelleen, vuorovaikutuksen tuloksena. Yhteisössä yksilöt antavat oman panoksensa sen toiminnalle mahdollistaakseen toimivuuden.

Ihminen voi peilata omaa identiteettiään yhteisön muihin jäseniin. Erilaisiin yhteisöihin kuulumisen katsotaan edistävän ihmisen identiteetin muodostumista ja persoonallisuuden kehittymistä. Ihminen rakentaa identiteettiään vuorovaikutussuhteissa toisiin ihmisiin ja yhteisöihin. Käsitys itsestä muodostuu toisten ihmisten palautteesta, sekä itsensä vertaamisesta toisiin. (Hämäläinen, 1999, 62-90) Yhteisö ei kuitenkaan synny vain

yhteenasettumalla, vaan sen tulee olla elävä organismi, jolla on jokin idea. Tämän idean pohjalta voi syntyä yhteisöllinen, jäsenet toisiinsa liittävä tahto. (Perheentupa, 1986, 45)

2.2 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyys on ihmislajin syntymisen ja säilymisen peruspilari. (Lindfors, 2007). Yhteisöllisyys voi olla myönteistä tai kielteistä. Myönteinen yhteisöllisyys on yhteenkuuluvuuden tunnetta, yhteistä identiteettiä ja erilaisuuden hyväksymistä. Kielteinen yhteisöllisyys ilmenee ylikorostuneena hierarkiana ja kontrollina sekä klikkiytyminä ja henkisenä väkivaltana. (Perkka-Jortikka, 1992)

Yhteisöllisyyden perusta lähtee jokaisen yksilön omasta tietoisuudesta haluta kuulua johonkin ryhmään. Todellinen yhteisöllisyys ei kuitenkaan synny vain liittymällä johonkin yhteisöön. Siihen vaaditaan oma tahto, halu ja panos. Yhteisöllisyydessä jokaisen yksilön tulee antaa itsestään jotain yhteisölle. Tällöin myös yhteisö antaa jotain yksilöille. Kyse on vuorovaikutuksesta. (Sarason, 1974, 175) Yhteisöllinen toimintakulttuuri on sellainen, jossa yhteisön jäsenet pyrkivät tasa-arvoisesti ja yhteistoiminnallisesti oppimaan ja kehittämään yhteisönsä toimintatapoja ja -kulttuuria (Poikonen, 2003, 36).

Yhteisöllisyys ilmenee yhdessä tekemisessä, asennoitumisena ja tunteena (vastuunottaminen, yhteenkuuluvuuden tunne, toisen arvostaminen) (Perkka-Jortikka, 1992). Yhteisöllisyyden saavuttamiseksi konkreetit toiminnat tulee suorittaa yhdessä mahdollisimman järjestäytyneesti ja kurinalaisesti. Kyse ei ole kuitenkaan siitä, että kaikki suorittavat samoja tehtäviä samanaikaisesti vaan riittää, että tehtävät organisoidaan ja sovitaan yhdessä. Yhteisöllisyydessä tärkeää on yhteinen vastuu, vastuu siitä, että saadaan tuloksia, tiedon taso kohoaa ja yhteisön jäsenet saavat entistä paremmat menestymisen mahdollisuudet. Yhdistämällä yksittäiset toiminnat päämääriin ja yhteisön edistymiseen, saadaan aikaan yhteisöllinen ilmasto ja yhteishenki. (Kaipio, 1979, 59–60) Yhteisöllisyyden kehittyminen edellyttää Kaipion (2009) mukaan sitä, että on yhteisölliset toimintamuodot. Yksilöperusteinen psykokulttuuri on syrjäyttänyt terveen yhteisöllisyyden, joka yhtenäisine normeineen, arvoineen ja toimintatapoineen ohjasi ihmisten käyttäytymistä vielä pitkälle 1900 -lukua.

Yhteisöllisyys on tapa toimia ja tapa elää. Yhteisöllistä toimintatapaa ei voida oppia "kirjaviisautena". Jotta yhteisöllisyys voisi toimia sen perustehtävää tukien, täytyisi yhteisön jäsenten olla siinä "sisällä". Teoria- ja tavoitetasolla

ollaan kyllä valmiita toteamaan hyviä asioita, mutta arkielämässä tilanne on toisin. Siinä piilee sen käytännössä toteutumisen vaikeus. Erityisen vaikeinta näyttäisi olevan erilaisuuden ja erilaisten mielipiteiden kohtaaminen ja hyväksyminen. Aito yhteisöllisyys antaisi mahdollisuuden erilaisten näkökantojen vertailuun. (Haapamäki, 2000, 30-32)

2.3 Yhteisökasvatuksellinen yhteisö

Kaipion (1999, 59) mukaan yhteisökasvatuksellinen yhteisö on sellainen, jossa kasvattajien ja kasvatettavien arvot, normit ja päämäärät ovat yhteneviä. Toiminta on vahvasti tasavertaista ja päätökset demokraattisia. Yhteisö on tukena kaikissa sitä koskevissa päätöksenteoissa. Jos kasvattajan tulee tehdä yksilöllisiä ja omaperäisiä ratkaisuja, hänen ei tarvitse pelätä sitä, mitä muut hänestä ja ratkaisuista ajattelevat. Yhteisökasvatuksellisessa yhteisössä tehtävät jaetaan joustavasti. Tällaiset yhteisöt ovat suvaitsevaisia, ymmärtäväisiä ja kärsivällisiä erityisesti poikkeavia ja uusia yhteisön jäseniä kohtaan. Yksilön ja yhteisön tulevaisuutta suunnitellaan pitkäjänteisesti. Toimintaa kyseenalaistetaan ja arvioidaan jatkuvasti. Yhteisössä ongelmat muodostetaan ja muotoillaan yhdessä, ja ne koetaan myönteisinä yhteisöä kehittävinä mahdollisuuksina. Yhteisökasvatuksellisissa yhteisöissä ei sallita itsekkäitä pyrkimyksiä. Niihin puututaan yhteisön voimin välittömästi. (Kaipio, 1999, 59)

Ratkaisevaa yhteisökasvatuksellisissa yhteisöissä on se, että yhteisöllinen toiminta ei ole näennäistä eli kasvattajat eivät vain kuvittele toimivansa yhteisöllisesti vaan toiminta on todellista yhteisön jäsenten tasavertaista huomioonottamista niiden edellytysten puitteissa, jotka itse kullakin on. Tämä on erityisen tärkeää toimittaessa juuri lasten kanssa, sillä heidän kohdallaan ikä- ja kehitystason tavoittaminen tulee huomioda. Tästä seuraa se, että asioiden käsittelyssä täytyy olla todellisina myös ne asiat, jotka lapselle näyttävät tärkeinä. (Haapamäki, 2000, 27)

Yhteisökasvatuksellinen yhteisö on aina enemmän kuin ystävyysryhmä ja siinä toimivat toisenlaiset lainalaisuudet kuin ystävyysryhmässä. Suljettuun ystävyysryhmään liittyy liiallista itsekkyyttä. Yhteisökasvatuksellisessa yhteisössä ystävyys on todellista syvällistä toveruutta, jossa pystytään vastaamaan myös toisista yhteisön jäsenistä. (Kaipio, 1977, 143)

2.4 Yhteisö välineenä

Yhteisöllisyyttä voidaan tarkastella välineellisesti. Yhteisö voidaan ajatella välineenä, jota käytetään perustehtävän toteuttamiseen. Ymmärrettäessä yhteisö välineenä se voi toimia monella eri tasolla. Yhteisö voi olla väline kasvatusyhteisössä, jolloin kasvatustavoitteisiin pyritään hyödyntämällä yhteisön ominaisuuksia ja yhteisöllisyyden vaikutuksia. (Haapamäki, 2000, 26)

Haapamäen (2000) mukaan, toimittaessa lasten kanssa yhteisön välineellisyys voi toteutua esimerkiksi toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa, sovittaessa yhteisesti eri asioista, arvojen ja normien rakentumisessa, käytäessä läpi syntyneitä ristiriitatilanteita ja niin edelleen. On havaittu, että lasten mukaan ottaminen suunnitteluprosessiin auttaa itse käytännön tilanteiden läpiviemistä. Osallistumalla lapset pystyvät itse ennalta hahmottamaan tulevaisuutta sekä rooliaan ja tällä tavalla lapset myös sitoutuvat enemmän tulevaan toimintaan. Tieto tulevaisuudesta lisää myös lasten turvallisuuden tunnetta. Tällä tavoin yhteisö toimii välineenä tavoitteiden saavuttamiseksi. (Haapamäki, 2000, 27)

3 YHTEISÖKASVATUS

Yhteisökasvatus on toimintaa yhteisön hyväksi. Yhteisökasvatus pyrkii kasvatusyhteisön toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Sen tavoitteena ovat yksilöiden välisten ristiriitojen ratkaiseminen, kasvattajien ja kasvatettavien välisten suhteiden parantaminen sekä ei-toivotun käyttäytymisen ehkäiseminen. Yhteisökasvatuksessa erityisen tärkeä osa ovat toistuvat yhteisökokoukset, joissa jatkuvasti yhdessä käsitellään esille nousevia asioita ja pohditaan niihin ratkaisuja. (Eskola 1982, 199) Yhteisökasvatus on kasvatustapa, jossa kaikki yhteisön resurssit suunnataan kohti uutta käyttäytymistä ja jossa kasvattajat ja kasvatettavat yhdessä laatimiansa normien puitteissa toisiaan ja itseään kasvattaen ja persoonallisuuttaan kehittäen pyrkivät kohti todellista rehellisyyttä, avoimuutta, oikeudenmukaisuutta, vallan ja vastuun tasaista jakautumista ja koko yhteisön jatkuvasti korkeampaa inhimillistä tasoa. (Kaipio, 1977, 57)

Yhteisökasvatuksen ideana ei ole ohjaajalähtöinen opettaminen. Yhteisökasvatuksessa valta ja vastuu siirretään kasvatettaville siinä määrin, kuin se on heidän ikäänsä ja kehitystasoonsa huomioon ottaen mahdollista (Murto 1989, 9). Ohjausta ei voida kuitenkaan unohtaa siirrettäessä vastuuta kasvatettaville. Oleellista tässä kaikessa on se, että aikuiset ja auktoriteetit luovat turvallisuuden ja tietävät mitä haluavat, mitkä ovat tavoitteet ja mitä se edellyttää, jotta voidaan toteuttaa hyvän käyttäytymisen perusteet. Tämä ei estä oppilaiden osallisuutta. Perusnormit ja pelisäännöt ovat perusta, jotka on tarvittaessa voitava perustella siten, että lapsi, nuori tai kuka tahansa

kasvatettava ymmärtää ne. Ohjauksen avulla yksilöt saadaan toimimaan rakentavassa, jokaista yhteisön jäsentä auttavassa yhteistyössä. (Kaipio, 1984, 21 & Kaipio, 2009)

Yksi tärkeä edellytys yhteisökasvatuksen onnistumiselle on sen varhainen aloittaminen. Kaipion (1977, 148) mukaan se olisi syytä aloittaa ennen kuin lapsi täyttää kolmetoista vuotta, koska mitä nuorempana yhteisökasvatusta päästään kasvatettavien kohdalla toteuttamaan, sitä suuremmat ovat onnistumisen mahdollisuudet ja siitakin syystä, että sosiaalistumisodotukset (kullakin ikäkaudella lapselta odotettu sosiaalinen käyttäytyminen) ovat sitä vähäisemmät mitä nuoremmista kasvatettavista on kyse.

Yhteisökasvatusta voidaan harjoittaa kaikissa kasvatusta harjoittavissa instituutioissa sekä missä tahansa muissa yhteisöissä, joissa yhtenäinen joukko säännöllisesti kokoontuu ja on läsnä. Esimerkiksi koulujen ja kaikkien muidenkin oppilaitosten tai minkä tahansa yhteisöjen keskuudessa, esimerkiksi väkivaltaista häiriökäyttäytymistä tai työrauhaongelmia ilmetessä, voidaan sopia yhteisistä pelisäännöistä ja normeista, jotka henkilöt itse ymmärtävät omaksi edukseen. Opiskelumotivaation sekä oppimistulosten parantamiseksi yhteisökasvatus on mitä sopivin menetelmä. (Kaipio 1984, 22) ja (Kaipio, 2009)

Yhteisökasvatusta on Suomessa kokeiltu kasvatuskeinona kouluissa (Kallaveden yläaste, 2001) ja se on käytössä kasvatuskeinona ainakin Onnelantien päiväkodissa Lahdessa (Onnelantien päiväkodin internet-sivut). Koulumaailmaa suositumpana yhteisökasvatusta esiintyy aikuiskasvatuksen kentällä, esimerkiksi huumeriippuvaisten kuntoutuksessa (Mikkeli-yhteisö, 2001, Mainiemen kuntoutumiskeskuksen Into-yhteisö, 2009). Julki saatetut kokemukset yhteisökasvatuksesta ovat olleet myönteisiä niin Kallaveden yläasteella kuin huumeriippuvaisten kuntoutuksessa.

Kallaveden koulun rehtorin mukaan yhtenä suurena myönteisenä asiana yhteisökasvatuksen löytäminen ja toteuttaminen on tuonut mukanaan hyvän, avoimen ja rehellisen keskustelun työyhteisön sisällä, joka auttaa vaikeidenkin asioiden käsittelyssä (Oranen, 2000). Huumeriippuvaisten kuntoutuksessa myönteisiä kokemuksia on koettu yhteisön kautta saatavan tuen avulla. Yhteisöllisyyden tunteen kokemisella huomattiin olevan erityisen suuri merkitys kuntoutumiseen. (Hännikäinen-Uutela 2004, 203)

Yhteisökasvatuksen ideaa sivuten, yhteisöllisyyteen tähdäten on eri puolilla Suomea toteutettu myös kasvatusyhteistyöprojekteja, esimerkiksi Suomen Kuntaliiton Kasvatus tulevaisuuteen (KASTU) -hanke (Salminen, 2005). Nämä projektit ovat saaneet alkunsa vuonna 1995 syntyneestä Laukaan mallista, joka tunnetaan myös nimillä Yhdessä elämään -kasvatusyhteistyö sekä koko kylä kasvattaa- hanke (Sandell, 2005, 19). Laukaan malli on Laukaan kirkonkylässä vanhempien toimesta kokoon saatettu kasvatusyhteistyömalli, jossa perustana toimii ”koko kylä kasvattaa”-ajatus. (Eskelinen, 2000, 11-12)

Laukaan mallin tavoitteena on tehostaa yhteistyötä kaikkien lapsen elinympäristössä vaikuttavien tahojen kanssa ja yhteistyön voimin kasvattaa rehtejä ja vastuuntuntoisia entistä yhteiskuntakelpoisempia eurokansalaisia (Yhdessä elämään internet-sivut). Projektissa ovat mukana lukuisat eri tahot, kuten vanhemmat, opettajat, nuorisotyö, päiväkotit, neuvola, seurakunta, järjestöt, yrittäjät sekä poliisi (Sandell, 2005, 20). Yhdessä elämään -kampanja on valittu Euroopan parhaaksi kasvatusta tukevaksi hankkeeksi v.1996 (Euroopan perheiden liiton, EPA:n Alcuin Award) (Yhdessä elämään internet-sivut).

Yhteisöllisyyden vaikutuksen koulumaailmassa oppilaiden opiskelutaitoihin, koulu-uupumukseen ja sosiaalisiin taitoihin osoittaa myös Helsingissä toteutettu kouluterveyskyselyjen pohjalta 8. ja 9. luokkalaisille suoritettu tutkimus, jossa määriteltiin koulun yhteisöllistä toimintakulttuuria. Tulokset osoittivat, kuinka esimerkiksi koulu-uupumus ja vaikeudet opiskelussa olivat harvinaisempia niillä oppilailla, jotka pitivät opettajia oikeudenmukaisina tai jotka tiesivät, miten vaikuttaa oman koulunsa asioihin. Osallistuminen koulun eri toimintoihin ja toimeen tuleminen opettajien kanssa olivat yhteydessä kiitettävään keskiarvoon sekä oppilaiden prososiaaliseen käyttäytymiseen, esimerkiksi valmiuteen auttaa muita. Opettajien kanssa hyvin toimeen tulevilla oppilailla oli muita harvemmin koulu-uupumusta ja vaikeuksia opiskeluissa, ja he lintsasivat ja tekivät rikkeitä muita harvemmin. (Roine, Puusniekka, Luopa, Kinnunen & Jokela, 2011) Myös Kaipio (2009) painottaa omia lukuisia kokemuksiaan yhteisökasvatuksesta, joissa esimerkiksi häiritsevien tai epäsosiaalisten lasten ja nuorten kohdalla yhteisöllisyys kouluissa, vammaisten kuntoutuksessa ja hoidossa on saatu toimimaan ja tuottamaan tulosta. Kaipion (2009) mukaan myös eräässä ala-asteella tehdyssä ruotsalaistutkimuksessa saatiin aikaan hyviä tuloksia. Yhteisöllisyyden ja yhteisökasvatuksen myötä väkivaltakäyttäytyminen väheni oleellisesti ja muuttui verbaaliseksi asioiden käsittelyksi.

3.1 Yhteisökasvatuksen taustaa

Johnson'n ym. (1991, 1:6) mukaan jo 1700-luvulla Englannissa oli yhteisökasvatuksellisia opiskeluryhmiä. Englannista yhteisökasvatuksen ajatukset levisivät Amerikkaan 1800-luvun alussa. Yhteisöllisen kasvatuksen juuret Euroopassa voidaan liittää Johan Amos Comeniukseen. Jo hän uskoi opetuksessa opettajan ja oppilaan väliseen vuorovaikutukseen ja siihen, että oppilaan tulee olla aktiivinen ja vastuullinen oppimisprosesseissa (Comenius,

1928, 30–31). Celestin Freinet oli eurooppalaisen pedagogiikan uudistajia ja Comeniuksen ajatusten jatkaja. Freinet sai vaikutteita 1900-luvun alussa syntyneestä progressiivisesta (eteenpäinpyrkivästä) kasvatusajattelusta, jonka tavoitteena oli luoda oppilaalle entistä vapaampi ja toiminnallisempi oppilaskeskeinen koulu. Freinet painotti oppilaan työskentelyssä vastuun ottamista sekä oppilaan auttamista ja kannustamista. (Freinet, 1987, 31, 156)

Yhteisökasvatuksen käsite on pyritty yhdistämään myös A.S. Neillin ajatteluun, joka kouluissaan toteutti yhteiskasvatusta (Neill, 1969, 70–71). Myös A.S. Makarenkon neuvostokasvatuksessa on havaittavissa yhteisökasvatuksellisia piirteitä (Makarenko, 1951, 14). Molemmista näissä kasvatustapojen menetelyissä kasvatuksen pohjana on ollut yhteisöllinen, avoin asioiden käsittely ja hoito (Kaipio, 1984, 12). Kaipio ja Murto (1980) tähdentävät, ettei Neill kokeilussaan kyennyt hahmottamaan yhteisökehityksellisiä lainalaisuuksia, jotka johtivat hänen menettelytapojensa onnistumiseen. Kokeilussa vain ihailtiin demokraattisen prosessin tuottamia tuloksia. (Kaipio & Murto, 1980, 14)

Suomessa yhteisökasvatuksen käytännöt alkoivat kehittyä 1971 Jyväskylän kaupungin poikien oppilaskodissa Kalevi Kaipion johdolla. Tarve yhteisökasvatukseen johtui kurittomuudesta ja poikien epäsosiaalisesta käytöksestä. Oppilaskodin johtajana toiminut Kalevi Kaipio ei pystynyt olemaan riittävän uhkaava ja pelottava poikien silmissä, joten vaihtoehdoksi hänelle jäi neuvottelu poikien kanssa ja heidän kuuntelu. (Kaipio, 1995, 9-10) Kasvattajien ja kasvatettavien päämäärät olivat vastakkaiset – luottamus puuttui. Laitoksessa ilmeni väkivaltaa sekä alkoholin ja huumeiden käyttöä. Ilmapiiri oli pelokas, sillä kenenkään fyysinen turvallisuus ei ollut taattu. Samaan aikaan oppilaskodin pojat tekivät runsaasti rikoksia. (Helenius 1980, 18–19)

Muutos alkoi käytännössä siten, että laitoksen johtaja esitti pojille sosiaalisen käyttäytymisen vaatimukset ja antoi pojille mahdollisuuden valita, jäävätkö he oppilaskotiin toimimaan yhteistyössä aikuisten kanssa vai lähtevätkö he sieltä. Tärkein muutos yhteisökasvatukseen siirryttäessä oli menettelytapojen muutos. Pakkokeinot lopetettiin ja eristys poistettiin. Ongelmia alettiin ratkaista avoimesti oppilaiden puolelta lähtien. Oppilaita alettiin kunnioittaa tasavertaisina yhteisön jäseninä. Toiminnan kuluessa havaittiin yhteisön suuri merkitys. Yhteisön edun tulee olla yksilön edun edellä. (Helenius 1980, 20)

Yhteisökasvatuksen myötä tilanne oppilaskodissa rauhoittui. Henkilökunnan ja oppilaiden väliset suhteet muuttuivat luottavaisiksi ja avoimiksi, myös väkivalta laitoksessa loppui. Pojat muuttuivat aktiivisemmiksi ja heille annettiin vastuuta laitoksen työtehtävien suorittamisesta. Koulunkäynti alkoi sujua paremmin ja koulupinnaus saatiin jopa loppumaan. Rikollisuus oppilaskodin poikien keskuudessa väheni merkittävästi. (Helenius 1980, 21–22)

Yhteisökasvatusta muistuttavia kasvatustapojen keinoja on ollut Suomessa jo ennen itse yhteisökasvatustakin. Ryhmätyö opetusmenetelmänä on tullut Suomeen peruskoulun mukana yhtenä suosittuna opetusmenetelmänä 1970-

luvulla, samoin yhteistoiminnallinen oppiminen, joka on yhteisökasvatuksen toimintamuoto, on alkanut yleistyä Suomessa 1980-luvun lopulta lähtien. Ryhmätyöskentelyn kehittäminen on ollut ensimmäinen askel tässä yhteistoiminnallisen oppimisen prosessissa. (Sahlberg & Leppilampi, 1994, 66)

3.2 Yhteisökasvatuksen tarpeesta

Yhteiskunnan rakennemuutos nähdään yhteisökasvatuksen tarpeen perustana (Kaipio, 1995, 16). Ennen perhe oli kaiken ydin. Perhe vietti vapaa-aikansa yhdessä. Äiti oli useimmiten kotona kasvattamassa lapsia ja isä hankki leivän perheeseen. Pienet lapset olivat kaiken aikaa äidin silmälläpidon alaisina ja saivat näin osakseen riittävästi hellyyttä ja turvallisuutta kasvaakseen tasapainoisiksi yksilöiksi. (Kaipio, 1984, 15)

Kasvatuksen takeena oli yhteiskunnan selväpiirteinen, muuttumaton normisto, käyttäytymissäännöstö, josta poikkeamia voimakkaasti paheksuttiin. Säännöt ja normit hallitsivat kouluelämää hyvin voimakkaasti, minkä vuoksi kuri ja rangaistukset olivat merkittävä osa opettajan työssään käyttämistä menetelmistä. (Kaipio, 1984, 15)

Vaikka Kaipion (1984, 16–17) mukaan tämän päivän perheissä vapaa-aika on lisääntynyt, viettävät perheet yhä vähemmän aikaa yhdessä. Harrastukset ja vapaa-ajan toiminta ovat siirtyneet kodin ulkopuolelle. Perheen kiinteyden löystyminen on johtanut kasvatuksellisten mahdollisuuksien vähentymiseen. Seurauksena voi olla kasvatuksellinen tyhjiö, josta mahdolliset kasvatuksen epäonnistumiset saattavat johtua.

Kodit eivät enää tarjoa mahdollisuuksia sosiaalisten taitojen monipuoliseen harjoittamiseen. Yhteistyötaitojen puute näkyy välinpitämättömyytenä ja sitoutumattomuutena yhteisten asioiden puolesta. (Koppinen & Pollari, 1995, 3) Ihmisten itsekeskeisyys ja kyltymättömyys sekä väkivaltaisuus ja vastuullisuuden heikkeneminen toteutuvat monissa muodoissa (Perheentupa, 1986, 57). Nyky-yhteiskunnassa modernille yksilölle on avautunut kiehtova mahdollisuus minän loputtomalle kasvulle, rajattomalle itsensä toteuttamiselle. Vaarana kuitenkin on, että elintärkeät sosiaaliset yhteydet ja ikivanhojen perinteiden välittämät kollektiiviset siteet murtuvat. (Hautamäki & Hautamäki, 2005, 167–196)

Ihminen yhteisössä jätetään aiempaa helpommin oman onnensa nojaan. Hän on yksin yhteisössä. Samalla ihmetellään kouluammuskelua, käyttäytymishäiriöitä, masennuksen lisääntymistä, huonoa koulussa viihtymistä ja väkivallan raaistumista ymmärtämättä, että rajoittamattomien minuuden tarpeiden, yleisistä normeista vapaan yksilöllisen itsensä toteuttamisen psykokulttuurin viesti vain on tuottanut tulosta (Kaipio, 2009) Globalisaation myötä ja teknisen verkostoitumisen lisääntyttä räjähdysmäisesti yksinäisyys on lisääntynyt. Yhteiskuntamme lienee tullut niin yksilökeskeiseksi, ettei ihminen toimi enää riittävästi sosiaalisen yhteisönsä jäsenenä yhteisiä arvoja ja käyttäytymistä jakaen ja edistäen itsensä ja muiden mukautumista yhteisöön. (Lindfors, 2007)

Turhautuneisuus ilmenee nuorissa myös muun muassa vandalismina, häiriköintinä sekä erilaisina epäsosiaalisuuden ja vieraantuneisuuden ilmentyminä (Kaipio & Murto, 1980, 9). Yhteisökasvatuksen eri muodot edesauttavat suvaitsevuutta ja erilaisuuden kohtaamista (Wahlström, 1996, 102).

Olemme kadottamassa käsityksiä tiettyjen tekojen paheksuttavuudesta. Suvaitsevaisuus ja loputon ymmärtämisen tarve aiheuttavat sen, että yhtenäinen normisto, johon omatunto voisi pohjautua, on katoamassa yhteiskunnastamme. Syyllisyyden tunteminen ja omantunnon mekanismit ovat nykypäivän ihmisellä katoamassa. On vaikeaa tietää millä perusteilla tämän päivän kasvava sukupolvi tulisi kasvattaa. (Kaipio, 1984, 17)

Yhteiskuntamme etsii tasapainoa yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden välille, mutta tällä hetkellä yhteisöllisyys on jäämässä pahasti alakynteen. Lapsilla ja nuorilla on voimakkaiden yhteisöllisten kokemusten nälkä, johon luokan ja koulun olisi vastattava. Tämän hetken koulu on erillisten yksilöiden tila. Oppilaat pyrkivät täyttämään erillisen mielihyvän tilaansa samanaikaisesti, kun opettajat toteuttavat koulun yhteiskunnallista tehtävää valtahierarkian avulla. Koulussa on tylsää ja pitkästyttävää. Koulun käyminen tuntuu oppilaista merkityksettömältä. Ihmisille ja ihmissuhteille ei jätetä koulussa riittävästi aikaa ja tilaa. Koulun valtasuhteet perustuvat pikemminkin pakkoon kuin luottamukseen. Ihmisten välisten suhteiden pitäisi perustua tasavertaisuuteen. Oppilaat haluavat enemmän yhteistyötä ja keskustelua. Näyttää siltä, että sosiaalisuus on rajattu koulun ulkopuolisiin elämän alueisiin. (Palovaara, 69-71)

3.3 Yhteisökasvatuksellisesta ilmapiiristä

Yhteisökasvatuksellisen ilmapiirin peruspilarina voidaan pitää rehellisyyttä, mikä tarkoittaa sitä, että kaiken toiminnan tulee perustua yhteisiin sopimuksiin (Koppinen & Pollari, 1995, 58). Jokaisen täytyy suhtautua työhönsä vastuullisesti, toiset huomioonottavasti osoittaen ahkeruutta, huolellisuutta ja tunnollisuutta. Vastuullisuus pitää sisällään rehellisyyden, itsehillinnän, tasa-arvoisuuden, oikeudenmukaisuuden ja rohkeuden. (Kaipio & Murto, 1980, 27-28)

Yhteistoiminnallisessa ryhmässä ei kuitenkaan tule unohtaa jokaisen ryhmän jäsenen yksilöllistä työskentelyä (Koppinen & Pollari, 58-59). Itseluottamus ja myönteinen minäkäsitys muodostavat aktiivisen ja vastuuntuntoisen toiminnan perustan (Kaipio, 1981, 252). Tietoinen yhteisön käyttö välineenä vaatii kasvattajaa pohtimaan, kuinka hän saa toivottuja muutoksia ryhmän ja yksilöiden käyttäytymiseen (Kaipio & Murto, 1988, 13).

3.4 Yhteisön kehitystasot

Yhteisön kehitystä voidaan Murrin ja Kaipion (1980, 15-16) mukaan karkeasti kuvata neljällä eri tasolla. On huomattava kuitenkin se, että miksikään yleispäteviksi yhteisön kehityksen määrittäjiksi seuraavaa luokitusta ei voida käyttää. Nämä luokitukset on saatu poikien oppilaskodissa tehdyn analyysin perusteella ja siksi onkin otettava huomioon se, että kehitystasojen tunnusmerkit voivat vaihdella suurestikin yhteisön luenteesta riippuen ja usein jo lähtökohtaisesti monet yhteisöt voivat olla oppilaskotia korkeammalla tasolla.

I Hajanainen joukko vailla yhteistä normistoa ja yhteisiä tavoitteita

Tällä yhteisön kehitystasolla käyttäytymisnormit ja toimintatavoitteet henkilöstön ja kasvatettavien välillä ovat erit. Henkilöstön ja kasvatettavien välillä vallitsee ristiriita. Rikollisuus,

koulupinnaus, epäsosiaalisuus ja muut ei-toivotut käyttäytymismallit ovat yleisiä kasvatettavien keskuudessa. Yhteisön kommunikaatiotaidot eivät ole kehittyneet ja yhteisössä vallitsee selvä "nokkimisjärjestys". Henkilöstö toimii tällä tasolla valvojan ja vartijan rooleissa.

II Ulkonaisesti yhtenäinen yhteisö

Henkilöstön normit ovat vallitsevia. Niiden valvonta tapahtuu ulkokohtaisen yhteistyön ja päätännän kautta. Kasvatettavat pyrkivät käyttämään demokratiaa väärin, itsekkäin keinoin hyväkseen. Kasvattajien ja kasvatettavien kommunikaatio on lisääntynyt, mutta on vielä suurimmaksi osaksi epärehellistä. Epäsosiaalisuus, rikollisuus ja niin edelleen ovat vähentyneet, mutta yhteisössä esiintyy voimakastakin kapinointia kasvattajia kohtaan, osittain saavutettujen demokraattisten oikeuksien ja kasvattajien luotettavuuden testaamiseksi.

III Sosiaalinen yhteisö

Henkilöstö on saanut tuekseen kasvatettavien ydinjoukon, jonka jäsenet ovat pääasiassa hyväksyneet aikuisten asettamat säännöt ja tavoitteet, joskin suhtautuvat niihin rakentavan kriittisesti. Ydinjoukko alkaa asettaa yhteisölle, myös henkilöstölle vaativampia normeja. Henkilöstön rikkeet käsitellään oikeudenmukaisesti, ei kosta janoten. Velvollisuuksien valvonta on nyt tiukempaa ja kaikkien yhteisön jäsenten asia. Yhteisön fyysinen ja psyykinen turvallisuus on huomattava. Pienetkin rikkeet käsitellään hulellisesti ja vakavasti.

IV Yhteisökasvatuksellinen yhteisö

Henkilöstön ja kasvatettavien enemmistön päämäärät ja normit ovat samat. Tehtäviä valvotaan ja jaetaan joustavasti. Yhteisön sallivuus on suuri myös uusia kasvatettavia kohtaan. Yhteisön ja sen yksilöiden tulevaisuutta suunnitellaan pitkällä tähtäyksellä. Vaatimukset yhteisön jäsenille ovat suuret, suurimmat vanhimille ja vastuullisimmille jäsenille ja yhteisön tuki varauksetonta. Vastuu yhteisöstä ja jäsenistä on keskeinen taustamotiivi ja päätöksenteon perusta.

3.5 Opettaja ja oppilaat yhteisökasvatuksessa

Yhteisökasvatuksessa korostuu kasvattajan persoonallisuus. Kasvattajan tulee olla kehittyvä, aktiivinen ja ennakkoluulottoman halukas kehittämään kasvatustaitojaan. Hänen tulee myös olla halukas omaksumaan jatkuvasti uutta ja muuntua itse kasvatustapahtuman myötä - olla itse valmis kasvamaan. Kasvattajan tulee olla johdonmukainen, ohjaava aikuinen. Hänen ei tule pelätä virheiden tekemistä, vaan hänen on osattava tunnustaa ja korjata virheensä. (Kaipio, 1984, 116)

Yhteisökasvatus mahdollistaa kasvatettavien ottamisen mukaan päättämään yhteisistä asioista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita lapsen mielivaltaan alistumista ja luopumista aikuisen kasvatuksellisesta vastuusta. Aikuisen tehtävänä on asettaa ehdot, joiden mukaan yhteisten asioiden käsittely tapahtuu. Kasvattajien on sanottava lapsille ehdottoman rehellisesti, mistä asioista lapset voivat olla päättämässä ja millaisia päätöksiä ei tulla hyväksymään. (Kaipio & Murto 1980, 122) Kasvattajien on myös oltava kasvatettavien puolella - ei heitä vastaan (Kaipio, 1984, 119).

Yhteisökasvatus on demokratiaan kasvattamista, ei vastuun ja vallan langettamista kasvatettaville. Ammattitaitoinen kasvattaja havaitsee, milloin hän voi lisätä kasvatettaviensa vastuuta sopivassa määrin ja lisätä yksilöä koskevia vaatimuksia. (Kaipio & Murto, 1980, 123) Kasvattajan tulisi luottaa lasten kykyyn oppia päättämään omista asioista ja ohjattava heitä määrätietoisesti tässä prosessissa. (Kaipio & Murto, 1980, 127)

Yhteisökasvatus vaatii onnistuakseen kuitenkin koulutusta. Yhteisöllisyyttä ei kehitetä huutamalla yhteisöllisyyden perään, vaan miettimällä ja määrittämällä mitä yhteisöllisyyden kehittyminen ja kehittäminen käytännössä tarkoittaa, mitä toimintojen organisointia se edellyttää yhteistoiminnalliseksi. Hyvän yhteisöllisyyden ja yhteistyön kehittyminen ja luominen edellyttää, että osataan toimia vuorovaikutuksessa siten, että sitoutuminen yhteisiin pelisääntöihin, yhteisiin toimintalinjoihin ja normeihin saadaan yhteistyössä aikaan. (Kaipio, 2009)

Opettajankoulutuksesta puuttuu opetus sellaisesta vuorovaikutuksesta, jossa yhdessä oppilaiden kanssa luodaan yhteisiä toimintamalleja. Opettajankoulutuksessa yhteistyömuodot jäävät ryhmätyöskentelyn tason opettamiseen, joka ei takaa minkäänasteista sitoutumista yhteisiin toimintatapoihin. (Kaipio, 2009)

3.6 Yhteisökasvatuksesta koulussa

Murron (1989, 9-10) mukaan yhteisökasvatusta on sovellettu paitsi suojelukasvatustilanteissa mutta myös päiväkodeissa, peruskouluissa, kehitysvammalaitoksissa ja aikuiskasvatuksessa sekä nuorisotyön piirissä. Yhteisön laadusta ja kasvatettavien iästä riippuen toimintamuodot ovat hieman vaihdelleet, mutta peruslähtökohdat ovat kuitenkin olleet samat, yhteisökasvatuksen periaatteiden ja perustason demokratian toteuttaminen sekä vallan ja vastuun siirtäminen kasvatettaville siinä määrin kuin se ikään ja kehitystasoon nähden on ollut mahdollista. Kaikissa edellä mainitsemisissa organisaatioissa tutkimusaineisto osoitti suhteellisen yhdenmukaisesti, että jo alle vuoden pituisissa yhteisökasvatuskokeiluissa lasten ja nuorten

- epäsosiaalinen käyttäytyminen väheni,
- koulupinnaus väheni,
- lasten keskinäisten konfliktien ratkaisutapa muuttui esimerkiksi siten, että koko yhteisö oli osapuolten lisäksi läsnä,
- lasten ja aikuistenvälinen yhteistyö lisääntyi,
- vuorovaikutus muuttui positiivisemmaksi, sekä
- lasten ja nuorten vastuu yhteisistä töistä lisääntyi.

Vaikka yhteisökasvatuksella on saatukin lupaavia tuloksia epäsosiaalisen ja häiriökäyttäytymisen hoidossa, sen todelliset ja merkittävimmät tulokset on mahdollista saavuttaa normaalien lasten ja nuorten kasvattamisessa aktiivisiksi, vastuuntuntoisiksi, itseensä luottaviksi ja yhteistyökykyisiksi kansalaisiksi. (Murto, 1989, 10) Yhteisöllisyys tuo sellaisen lisäarvon koulukasvatukseen, jossa yhdessä keskinäisellä auttamisella saadaan sekä opetuksellisia että käyttäytymiseen vaikuttavia tuloksia aikaiseksi (Kaipio, 2009).

4 YHTEISÖKASVATUKSEN PERIAATTEET

Seuraavassa esittelen Kalevi Kaipion (1977) laatimia yhteisökasvatuksen toimintaperiaatteita, jotka kehittyivät käytännön toiminnasta Jyväskylän kaupungin poikien oppilaskodissa 1970-luvulla. Kaipio on sittemmin muokannut periaatteita yleisesti yhteisökasvatukseen sopiviksi. Kaipio painottaa sitä, kuinka kontekstiaalisuus tulee kuitenkin aina muistaa, joten periaatteita tulee muotoilla aina tilanteen mukaan sopiviksi. Periaatteet voivat myös yhteisön kehityksenmyötä täsmentyä, jäsentyä ja muuttua. (Kaipio, 1995, 20-22)

4.1 Terveen järjen periaate

Periaatteen taustalla on moraali, joka ohjaa ihmisten välistä vuorovaikutusta ja normeja. Terveen järjen periaate ilmaisee sen, että perustelemattomia tekoja ei tehtäisi yhteisössä. Vaikka perusteluja painotetaan, ei moraalisia itsestäänselvyyksiä tarvitse kasvatusyhteisössä perustella normaalin arkipäivän

tilanteissa. On esimerkiksi turhaa perustella sitä, miksi toista ihmistä ei saa lyödä. (Kaipio, 1995, 22 ja Kaipio, 1984, 60-61) Terveen järjen periaatteen tarkoituksena on pitää yhteisökasvatus maanpinnalla. Sen tarkoituksena on saada ihmiset ajattelemaan järkevästi sekä luottamaan itseensä ongelmien ratkaisijana ja harkinnan avulla ratkaisemaan ongelmat yhdessä. (Kaipio, 1984, 61) Terveen järjen periaate on kasvatusyhteisössä tärkeä siksi, että lapset ja nuoret testaavat kasvattajien rajoja, johdonmukaisuutta ja varmuutta toimia turvallisesti normaalin elämän moraalisten pelisääntöjen mukaan (Kaipio, 1995, 23).

4.2 Tasa-arvoisuuden ja yhteisöllisyyden periaate

Kasvatuksen tavoitteena olevat normit pohjaavat aina yhteisön arvojärjestelmään ja kasvatus on aina arvosidonnaista (Kaipio, 1995, 22). Yhteisöissä johtajuuden täytyy vuorotella sekä kasvattajien että kasvatettavien välillä tasapuolisesti eri tilanteissa. Kasvattajien tulee pystyä olemaan kasvatettaviensa johdatettavina. Tällä pyritään tasa-arvoon ja yhteisöllisyyteen periaatteen nimessä, mutta samalla se toimii myös kasvatuksen keinona, jolla tasa-arvon periaatteeseen kasvetaan. (Kaipio, 1984, 59)

Yhteisökasvatus rakentuu ihmisten väliseen inhimillisyyteen, toisten huomioonottamiseen sekä kaikkien tasavertaiseen kunnioittamiseen. Käytännössä tasa-arvo toteutuu luokkatilanteessa ja kokouksissa, joissa päätöksenteossa jokaisella on käytössään yhtä arvokas ääni. (Kaipio, 1977, 74)

4.3 Avoimuuden ja rehellisyyden periaate

Rehellisyys ja mielipiteiden avoin esittäminen ovat välttämättömiä yhteisön toiminnalle. On tärkeää, että palaute omasta toiminnasta on rehellistä, sillä jos se jää vaillinaiseksi, on kommunikaatio todennäköisesti häiriintynyt. (Takala, 1974, 80) Mikäli ihmiset pysyvät suhteissaan avoimina ja rehellisinä on heidän helppo toimia ja elää keskenään. Näin yhteisö saattaa saada jopa terapeutin luonteen. Yhteisökasvatuksessa edellytetään siis todellista ystävyyttä ja syvällistä rehellisyyttä jäsenien kesken. (Kaipio, 1984, 61)

Luottamuksellisten suhteiden ja sen myötä viihtyvyyden katsotaan johtavan oppilaiden parempaan opintoihin paneutumiseen (Koskenniemi, 1982, 155–156). Avoin ja rehellinen yhteisö on terve ja inhimillinen kun taas epärehellinen yhteisö on sairas ja epäinhimillinen (Kaipio, 1984, 63).

Nyky-yhteiskunnassa menestyminen vaatii sosiaalisesti epäsosiaalisten keinojen käyttöä. Oman menestyksen vaatimuksena on toisten polkeminen keinolla millä hyvänsä. Tällainen epäsosiaalinen käytös juontaa juurensa yleensä tunteettomuudesta ja heikosta omastatunnosta. Yhteisökasvatuksessa ei voida hyväksyä toisten polkemista. Avoimuus ja rehellisyys ihmisten välisissä suhteissa mahdollistavat sen, että ihmiset voivat oman arvons tunteensa säilyttäen kohdata toisen silmästä silmään ja kaunaa tuntematta, vaikeissakin ristiriidoissa. Kenenkään yhteisön jäsenen ei tarvitse pelätä, mitä toiset hänestä ajattelevat. Avoimuuteen ja rehellisyyteen sisältyy sekä tunteiden ilmaiseminen että tunneristiriitojen yhteinen selvittely. (Kaipio, 1984, 63)

4.4 Oikeudenmukaisuuden periaate

Jokaisen yhteisön jäsenen on jokaisessa ratkaisussaan pyrittävä ehdottomaan oikeudenmukaisuuteen. Lisäksi yhteisön jäsenten on saatava itselleen kaikissa vaatimuksissaan oikeutta (Kaipio, 1977, 57). Tasa-arvon pohjalle on helppo rakentaa oikeudenmukaisuutta johdonmukaisesti. Kenellä tahansa yhteisön jäsenellä on oltava mahdollisuus vaatia erityisesti kasvattajien toimenpiteiden oikeudenmukaisuus kriittiseen käsittelyyn. Kasvatettavat ovat äärimmäisen tarkkoja oikeudenmukaisuuden suhteen. Vain tämä takaa yksilöllisen kasvatuksen onnistumisen mahdollisuuden. (Kaipio, 1984, 66)

Kaikissa yhteisökasvatuksellisissa ryhmissä, kuten myös koko yhteiskunnassa, pätevät samat säännöt. Silloin, kun tietyn yhteisön tai yhteiskunnan surkeimmassa asemassa oleva, heikoin yksilö, tuntee olonsa mukavaksi, silloin kaikkien muidenkin on yhteisössä hyvä olla. (Kaipio, 1984, 66)

4.5 Luottamuksen periaate

Yhteisössä kaikkiin täytyy luottaa, olipa heidän taustansa mikä tahansa, ja kaikkien tulee olla luottamuksen arvoisia (Kaipio, 1977, 58). Perheentuvan (1986, 81–82) mukaan kuitenkin koskaan ei voi olla täydellistä luottamusta. Täydellistä luottamusta käytetään aina väärin. Luottamusta voidaan paremminkin luonnehtia tahdon suunnaksi kuin miksikään tulokseksi. Se on jatkuvaa pyrkimystä tilanteeseen, jota ei koskaan saavuteta.

Luottamuksen pettämistä yhteisössä on pidettävä aina pienenä ihmeenä. Varauksettoman luottamuksen osoittaminen on sosiaalisesti sopeutumattomalle yksilölle kasvatukseen tärkeä. Riskien ottamista tässä asiassa ei tule pelätä, sillä kasvatuksellisesti varauksettoman luottamuksen osoittaminen saattaa johtaa kasvatuksellisesti tehokkaaseen tulokseen. (Kaipio, 1984, 67)

4.6 Fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden periaate

Yhteisössä tulee olla kaikilla tiedossa se, että väkivaltaa ei hyväksytä ongelmien ratkaisukeinona. Fyysisen ja psyykkisen oikeuden periaate korostaa jokaisen ihmisen luonnollista oikeutta toimia turvallisessa ympäristössä ilman fyysistä ja psyykkistä väkivaltaa. (Kaipio, 1977, 58) Yhteisökasvatuksessa korostetaan ihmisten välistä inhimillisyyttä, toisten ihmisten huomioon ottamista ja jokaisen ihmisen tasa-arvoista kunnioittamista. Tämä merkitsee myös täydellistä pidättyvyyttä kaikenlaiseen psyykkiseen ja fyysiseen loukkaamiseen.

Yhteisössä on oltava selvää, että väkivalta ei ole ongelmien ratkaisukeino. (Kaipio, 1977, 71-72)

Lasten- ja nuorten keskuudessa erilainen nimittely, haukkuminen ja fyysisten erilaisuuksien osoittelu on hyvin tavallista ja yhteisökasvatuksessa onkin useasti jouduttu puuttumaan psyykkisen loukkaamattomuuden periaatteen rikkomiseen (Kaipio, 1984, 74). On siis tarpeellista, että tällaiset tapahtumat pyritään poistamaan. Vielä tärkeämpää on luoda sellaiset olosuhteet, joiden vallitessa häiriöt eivät pääse muodostumaan vaikeiksi tai pitkäaikaisiksi. (Koskenniemi, 1982, 168.) Vastuulle on annettava mahdollisuudet kehittyä. Kun ihmiselle annetaan tilaisuus, hänen kapasiteettiaan vapautetaan, pystyy hän toimimaan arvostelukykyisesti, hyväksymään vastuuta ja käyttäytymään vastuullisella tavalla. (Rissanen, 1969, 82)

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimukseni päätehtävänä on selvittää Millaisia ajatuksia keskisuomalaisilla luokanopettajilla on Yhteisökasvatuksesta kasvatukseen. Lähettämässäni sähköpostikyselyssä kysymykset olivat aseteltu siten, että ne ohjasivat vastaajat pohtimaan yhteisökasvatukselle keskeisimpiä sisältöjä, kuten vallan ja vastuun tasaista jakautumista, yhteistä toiminnan suunnittelua sekä ohjaajalähtöisyyttä opettajakeskeisyyden sijaan luokassa. Tarkentavina alakysymyksinä minulla on:

1. Mitä ajatuksia yhteisökasvatus herättää luokanopettajissa?
2. Mitä hyvää luokanopettajat näkevät yhteisökasvatuksessa?
3. Mitä huonoa opettajat näkevät yhteisökasvatuksessa?
4. Miten opettajat kokevat sen, että valta ja vastuu olisivat jakautuneet luokassa tasaisesti yhteisökasvatuksen periaatteiden mukaisesti?
5. Mitä mieltä opettajat ovat siitä, että luokan toiminta suunniteltaisiin oppilaiden mielipiteet huomioiden?
6. Miten opettajat suhtautuvat siihen, että heidän asemansa muuttuisi opettajasta ohjaajaksi?
7. Olisivatko opettajat valmiita perehtymään aiheeseen lisää ja ottamaan yhteisökasvatukselliset metodit käyttöön omassa työssään?

6 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimukseni kohdistuu Keksi-Suomen alueella toimivien luokanopettajien ajatuksiin yhteisökasvatuksesta kasvatukseen. Erityisesti pyrin tuomaan esille keskisuomalaisten luokanopettajien ajatuksia yhteisökasvatuksesta yleensä mutta samalla pyrin myös tarkemmin erittelemään opettajien ajatuksia pohjaten yhteisökasvatuksen peruseräisiin. Tuon esille opettajien ajatuksia esimerkiksi vallan ja vastuun tasaisesta jakautumisesta oppilaiden ja opettajan välillä, luokan toiminnan suunnittelemisesta oppilaiden mielipiteet huomioon ottaen ja heidän roolin muuttumisesta opettajasta ohjaajaksi. Tässä luvussa kuvaan myös tutkimusprosessiani kokonaisuutena aina tutkimukseni ideoinnista tutkimukseni aineiston keruuseen ja analyysiin saakka.

6.1 Tutkimuksen eteneminen

Kiinnostukseni yhteisökasvatukseen heräsi kandidaatinopintoja tehdessä, jolloin ystäväni, erityisopettaja Anneli Töhönen tutustutti minut kyseiseen aiheeseen. Töhösen pienluokassa yhteisökasvatuksen menetelmät olivat olleet käytössä jo useita vuosia ja ne olivat osoittautuneet toimiviksi. Yhteisökasvatus kasvatuskeinona kosketti minua, sillä jo tuolloin haaveissani oli erityisopettajaopinnot. Näin ollen koin, että kyseiselle kasvatuskeinolle voisi olla käyttöä tulevaisuuden työssäni. Niinpä tein kandidaatin tutkielmani Kajaanin opettajankoulutuslaitoksessa yhdessä opiskelukaverini kanssa yhteisökasvatuksesta ja sen mahdollisuuksista perusopetuksessa.

Yhteisökasvatuksen taustalla olevat ajatukset istuvat tämän päivän koulumaailmaan ehkä paremmin kuin koskaan. Niin opettajat kuin vanhemmatkin kohtaavat haastavia kasvatuksellisia ongelmia, joihin mielestäni yhteisökasvatuksella olisi tarjota avaimia. Samaa toteaa Kaipio (1995, 16) kertoessaan, kuinka yhteiskunnan rakennemuutos nähdään yhteisökasvatuksen tarpeen perustana.

Selvää siis on, että tarvetta sellaiselle kasvatukselle, jonka taustalla on yhteisöllisyys löytyy. Tämän tutkimuksen avulla haluan nostaa esille yhden mahdollisen keinon tämänkaltaisten ongelmien ratkaisemiseksi ja samalla haluan selvittää sitä, kuinka vastaanottavia luokanopettajat ovat ajatellen "uudenlaista" kasvatuskeinoa.

Kandidaatin tutkielmassamme esitimme kysymyksen: Luoko perusopetuksen opetussuunnitelma mahdollisuuksia yhteisökasvatuksen toteutumiseksi perusopetuksessa, vai jäävätkö opetussuunnitelmassa ilmenevät yhteisökasvatuksen periaatteet vain yleisiksi kasvatuksen periaatteiksi? Tutkielman tehtyämme huomasimme, kuinka perusopetuksen opetussuunnitelmasta löytyy useita yhteisökasvatuksellisia perusajatuksia, mutta ne eivät muodosta yhtä yhtenäistä johdonmukaista kokonaisuutta, joka tarjoaisi jonkinlaisen kasvatusmallin. Tällä pyrimme osoittamaan sen, kuinka soveltuva kasvatuskeino yhteisökasvatus peruskouluihin olisi jo perusopetuksen opetussuunnitelmankin puitteissa.

Kandidaatin tutkielmamme oli pelkkä teoriakatsaus aiheeseen, joten nyt tuntui luonnolliselta ja johdonmukaiselta syventää aihetta ja liittää siihen mukaan tutkimus, jonka avulla pyrin selvittämään Keski-Suomessa toimivien luokanopettajien (luokat 4-6) ajatuksia yhteisökasvatuksesta kasvatuskeinona. Koska laadullisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan yleensä tarkoituksenmukaisesti tutkimuksen ongelmanasettelua silmällä pitäen (Hirsjärvi ym. 2000, 155), valitsin kohdejoukoksi alakoulun ylempien luokkien opettajia, sillä esi- ja alkuopetuksen puolelle yhteisökasvatuksen keinot eivät

mielestäni niin hyvin sovellu. Tutkimukseni kohdealueeksi valitsin Keski-Suomen, sillä tuntui luontevalta valita sellainen alue, jossa on itse opiskellut ja jossa tulevaisuudessa haluaisi työskennellä. Keski-Suomi tuntui järkevältä valinnalta myös siksi, koska yhteisökasvatuksen juuret ovat juuri Keski-Suomessa.

6.2 Tutkimuksen toteutus

Toteutin laadullisen tutkimukseni "avoimena" sähköpostikyselynä keväällä 2012. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että suositaan sellaisia aineistonkeruumenetelmiä, joissa tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät esille (Hirsjärvi ym. 2000, 155). Sähköpostikyselyni koostui 12:sta avoimesta kysymyksestä koskien luokanopettajien aikaisempaa tietoutta ja ajatuksia yhteisökasvatuksesta ja heidän suhtautumistaan siihen.

Alunalkaen tarkoitukseni oli toteuttaa tutkimus ainoastaan Jyväskylässä toimivien luokanopettajien keskuudessa, mutta koska sähköpostivastausten saaminen opettajilta osoittautui hankalaksi, päätin laajentaa tutkimustani Keski-Suomen alueelle. Lähetin sähköpostikyselyn aluksi 329:lle Jyväskylässä toimivalle luokanopettajalle, jonka jälkeen lisäksi 315:sta muualla Keski-Suomessa toimivalle 4-6 lk. luokanopettajalle, yhteensä 644:lle henkilölle. Vastauksia sain 40, josta lopullinen aineistoni koostuu. Vastausprosentti oli 6,21.

Koska yleistäminen ei ole laadullisessa tutkimuksessa keskeisin päämäärä vaan laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein varsin pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti, koin 40 vastauksen aineiston riittäväksi. Aineiston tieteellisyyden kriteeri ei näin ollen ole sen määrä vaan laatu, kattavuus. (Eskola & Suoranta, 1998, 18)

Tarkastellesani 40 sähköpostivastauksesta koostuvaa aineistoani huomasin, kuinka aineistosta alkoi nousta esiin samoja asioita ja teemoja, jotka sitten toistuivat eri vastauksissa eri tavoin. Tämä vahvisti päätelmäni siitä, että aineistoni oli riittävä. Eskolan ja Suorannan (2008, 63) mukaan aineisto on riittävä kun se alkaa toistaa itseään. Tällöin on kyse saturaatioista, aineiston kyllästymisestä. Tällöin lisäaineston kerääminen ei tuottaisi kohteesta enää uutta informaatiota.

6.3 Tutkimusaineiston tarkastelu ja analyysi

Aloitin tutkimusaineistoni tarkastelun heti saatuani sen kasaan. Aloitin tarkastelun lukemalla aineistoa ensin läpi. Sen jälkeen kokosin saamani vastaukset kysymys kysymykseltä ja listasin vastauksissa esille nousseet ydinkohdat ylös. Tämän jälkeen liitin vastaajan numeron kunkin esille nousseen kohdan perään. Tällä keinoin sain aineistostani hyvän kokonaiskuvan, sillä vastaajat olivat nostaneet esille useissa vastauksissaan samoja asioita. Tämän kokoamisen avulla sain suoraan esille nousseen kohdan perään merkattua niiden vastaajien numerot, jotka olivat asiasta samaa mieltä.

Tämän kokoamisen jälkeen palasin pohtimaan päätutkiusongelmiani ja siihen liittyviä alakysymyksiä, jotka sitten selkenivät ja tarkentuivat saamani aineiston mukaan sitä tarkastellessani. Tutkimustulokset purin sitten esille nousseiden näkökulmien mukaan, liittäen kunkin kohdan perään samaamieltä olleiden vastaajien määrän. Lopuksi laadin vielä taulukot, jotka helpottavat ja nopeuttavat tutkimustulosteni lukemista. Tämän jälkeen laadin vielä yhteenvedon saamistani tuloksista.

7 TULOKSET

7.1 Yhteisökasvatus, myönteinen tapa kasvattaa

Ensimmäisenä kysyin luokanopettajilta heidän ajatuksiaan yhteisökasvatuksesta. Suurin osa vastaajista (31) N=40, koki yhteisökasvatuksen myönteisenä tapana kasvattaa. Opettajat nostivat esille muun muassa motivaation ja vastuun (8). Yhteisökasvatuksen keinoin oppilaiden motivaatio voisi kasvaa yhteisen suunnittelun myötä ja samalla oppilaat kasvaisivat ottamaan ja kantamaan vastuuta. Yhteisökasvatuksen keinoin oppilaat voisivat myös sitoutua koulutyöhön paremmin ja kiinnostua omista asioistaan enemmän.

Opettajien vastauksista nousi myös esille yhteisöllisyyden peräänkuuluttaminen (4), johon heidän mielestään yhteisökasvatuksesta voisi olla apua. Myös syrjäytyneisyys ja sen ehkäiseminen nousivat esille erään opettajan (1) vastauksesta. Myönteisiä vaikutuksia joihin yhteisökasvatuksesta voisi olla apua olivat opettajien mielestä myös keskusteleva kulttuuri (1), aito lapsen kuunteleminen ja huomioiminen (2), vuorovaikutustaitojen opettaminen (1), luokan työrauhaongelmat (1), sekä myönteinen oppimisympäristö (1), joka voisi olla yhteisökasvatuksen tuloksena. Erään opettajan (1) vastauksessa nousi esille, kuinka yhteisökasvatus rohkaisisi ja kannustaisi lapsia pohdintaan ja

omien aivojen käyttöön. Vastauksista kävi ilmi, että opettajien (6) mielestä yhteisökasvatuksen periaatteet sisältävät juuri niitä periaatteita joita nyky-yhteiskunta peräänkuuluttaa. Eräs vastaajista totesi, että

Tähän suuntaan pitäisi kulkea nyt, kun koulun perinteet ja open auktoriteetti ovat murroksessa.

Edellistä vastaajaa tuki myös toisen vastaajan kommentti,

Tuonhan pitäisi olla itsestänselvyytenä joka paikassa, mutta kun tarkemmin ajattelee niin eihän se todellisudessa noin ole.

Vastaajien joukkoon, kuitenkin selvään vähemmistöön mahtui myös yhteisökasvatuksesta kielteisemmin ajattelevia. Heidän mielestään yhteisökasvatus oli muun muassa rajattomille lapsille räätälöityä (1), nykylapsille soveltumatonta (1), ironiaa ja kyynisyyttä herättävää ajallisesti haastavaa toimintaa (2), joka soveltuu paremmin erityisopetuksen piiriin (1).

Selvä enemmistö (31) vastaajista koki yhteisökasvatuksen kuitenkin myönteisenä, mutta usea vastaaja (6) korosti kuitenkin sitä, että aivan sellaisenaan se ei toimisi vaan se vaatisi tiettyjä sovelluksia ja reunaehtoja toimiakseen.

TAULUKKO 1 Vastaajien kokemia myönteisiä ja kielteisiä ajatuksia yhteisökasvatuksesta.

Myönteiset ajatukset	Kielteiset ajatukset
<ul style="list-style-type: none"> • motivaation kasvu • vastuun kasvaminen • sitoutuminen koulutyöhön • kiinnostuminen omista asioista • yhteisöllisyyden kehittyminen • syrjäytyneisyyden ehkäisy • keskusteleva kulttuuri • aito lapsen kuunteleminen ja huomioiminen • vuorovaikutustaitojen kehittyminen • työrauhaongelmien väheneminen • myönteisen oppimisympäristön rakentuminen • rohkaisee pohtimaan ja ajattelemaan 	<ul style="list-style-type: none"> • rajattomille lapsille räätälöityä • nykylapsille soveltumatonta • ironiaa ja kyynisyyttä herättävää • ajallisesti haastavaa • erityisopetuksen piiriin soveltuvaa • yleisopetuksen ryhmäkoot ja heterogeeninen oppilasaines →ei sovellu sellaisenaan yleisopetukseen • ajanpuute • perusopetuksen opetussuunnitelman asettamat velvoitteet • vaatisi pitkän työjakson saman oppilasryhmän kanssa • vaatisi koko koulun mukaan • kaikki lapset eivät kykene

<ul style="list-style-type: none"> • opitaan päätöksentekoon • itsetuntemuksen ja itseluottamuksen kasvu • avoimuuden ja rehellisyyden kehittyminen • yhteisvastuullisuuden kehittyminen • aidon kiinnostuksen, arvostuksen ja läsnäolon kasvu • auktoriteetteja vastaan kapinoimisen väheneminen • vastaisku individualistisen yhteiskunnan aiheuttamalle itsekkyydelle ja piittaamattomuudelle 	<ul style="list-style-type: none"> • lapsille liikaa vastuuta • vallan ja vastuun jakaminen oppilaiden kanssa • rajanvedon haasteet • oppilaiden vallan väärinkäyttö • vaatii suurta ammattitaitoa • yhteisten arvojen löytämisen haasteellisuus • oppilaiden skeptisyys • kaikesta ei tarvitse keskustella
---	---

7.2 Yhteisökasvatuksen myönteiset ulottuvuudet

Keselyssäni pyysin opettajia erikseen erittelemään sitä, mitä hyvää ja mitä huonoa he näkevät yhteisökasvatuksessa (taulukko 1). Suuri osa (15) vastaajista (N=40) oli sitä mieltä, että yhteisökasvatus kasvatuskeinona kasvattaisi lapsia vastuuseen.

Lapset oppivat, että mikään ei synny itseksensä.

Toinen selkeimmistä yhtenevistä vastauksista oli lasten motivaation kasvaminen. Vastaajien (10) mielestä lapset motivoituisivat hyvin osallisuudestaan.

Toiminta on oppilaille motivoivampaa, jos itse voi olla suunnittelussa mukana, tehtävät varmasti liittyvät silloin kiinteämmin lasten omaan elämään ja kiinnostuksen kohteisiin.

Myönteisinä asioina nähtiin myös se, että yhteisökasvatuksen keinoin lapset oppisivat huomioimaan toisia jolloin samalla vuorovaikutustaidot kehittyisivät (9), opittaisiin keskustelemaan (6), kuuntelemaan (4) ja pohtimaan yhdessä sekä yhteishenki kehittyisi (5).

Myönteisinä asioina nähtiin myös osallistuminen ja se, että sitä kautta opittaisiin päätöksentekoon (4). Samalla opittaisiin sitoutumaan ja myös itsetuntemus ja itseluottamus näiden kautta lisääntyisi (9). Myös yhteisöllisyyden kasvu ylipäättään nähtiin myönteisenä asiana (3). Lisäksi yksittäisistä vastauksista esille nousivat avoimuuden ja rehellisyyden kehittyminen, yhteisvastuullisuuden, aidon kiinnostuksen, arvostuksen ja läsnäolon kasvu sekä auktoriteetteja vastaan kapinoimisen väheneminen. Erään vastaajan mielestä yhteisökasvatus olisi hyvä vastaisuksi individualistisen yhteiskunnan aiheuttamalle itsekkyydelle ja piittaamattomuudelle.

7.3 Yhteisökasvatuksen kielteiset ulottuvuudet

Yhteisökasvatuksessa kielteisenä (taulukko 1) asiana hyvin yhtenevästi nähtiin opettajien ajanpuute (10) (N=40). Vastauksista (3) nousi myös esille perusopetuksen opetussuunnitelma ja sen velvoitteiden ”painaminen päälle”. Samalla esille nousi myös yleisopetuksen suuret ryhmäkoot ja niiden mukana arvailut yhteisökasvatuksen soveltuvuudesta yleisopetuksen ryhmiin (4).

Iso ryhmä, jossa on paljon erityistä tukea vaativia levottomia oppilaita on suuri haaste millä tahansa menetelmällä.

Pari (2) vastaajista oli sitä mieltä, että tällainen kasvatukseen vaatisi pitkän työjakson saman oppilasryhmän kanssa. Jotkin opettajat (3) painottivat sitä, että yhteisökasvatus vaatisi koko koulun mukaan toimiakseen. Muutama (5) vastaajista pohti vastauksessaan myös sitä, kuinka kaikki lapset eivät ole kykeneväisiä tällaiseen haasteeseen. Esille nousi ajatus siitä, kuinka lapsille voisi langeta vastuuta liikaa heidän kykyihinsä nähden (3).

Arvelluttavina seikkoina esille nousi myös pohdinnat vallan ja vastuun jakamisesta oppilaiden kesken (6) sekä rajanvedon haaste yhdessä päätettäviin ja suunniteltaviin asioihin (4). Pari (2) vastaajista nosti esille seikan, jonka mukaan valtaa voitaisiin oppilaiden toimesta käyttää väärin. Yhden (1) vastaajan mielestä yhteisökasvatus toteutuakseen vaatisi opettajalta suurta ammattitaitoa.

Vastauksissa pohdittiin myös sitä, löydettäisiinkö yhteisiä arvoja ja jos löydettäisiin, pystyttäisiinkö niistä pitämään kiinni (1). Samalla pohdittiin myös sitä, uskovatko oppilaat todella omiin päätäntämahdollisuuksiinsa ja toteutuisivatko oppilaiden tekemät päätökset oikeasti (2).

Pari (2) vastaajista nosti esille sen, kuinka kaikesta ei voi eikä tule keskustella. On olemassa sääntöjä, joita tulee noudattaa.

Kaikkea kun ei voi yhdessä päättää, koska tietyt rajoitteet ja määräykset tulevat ylemmältä taholta. Ja jos aina lähtee oppilailta kyselemään niin hommat eivät välttämättä etene tarkoituksenmukaisesti. Tässä yhteiskunnassa on kuitenkin paljon asioita, joihin et voi itse vaikuttaa. Ettei tule oppilaille sellainen olo, että aina voi neuvotella.

7.4 Vallan ja vastuun tasainen jakautuminen luokassa herättää pohdintaa

Vallan ja vastuun jakaminen luokassa tasaisesti oppilaiden ja opettajien kesken osoittautui opettajien vastauksien (N=40) perusteella arvelluttavaksi ja jopa pelottavaksi ajatukseksi. Useat (10) vastaajista olivat sitä mieltä, että joistain pienistä asioista voitaisiin luokassa yhdessä päättää. Vastaajat (16) painottivat vallan ja vastuun jakamisen oikeassa suhteessa tärkeyttä. Monet vastaajista (5) painottivat lisäksi sitä, kuinka valta ja vastuu ovat kuitenkin aina viimekädessä opettajalla.

Vallan ja vastuun tasainen jakautuminen luokassa koettiin hyvänä mahdollisuutena opettajan työtaakan kevenemiselle (1). Sen toteutuminen vaatii kuitenkin vastaajien mielestä huolellista suunnittelua sekä lujaa oppilaantuntemusta (2). Suurten ryhmäkokojen ja luokan "sekalaisen" oppilasaineksen nähtiin tuovan haasteita sen toteutumiselle (2). Vastauksista nousi esille myös se, kuinka tällainen toiminta ei yksinkertaisesti onnistu kaikilta oppilailta (2).

Se onnistuu oppilaiden kesken, jotka kykenevät vastuulliseen toimintaan ja näkevät itsensä realistisesti ryhmän jäsenenä.

TAULUKKO 2 Opettajien myönteiset ja kielteiset näkemykset vallan tasaisesta jakautumisesta.

Myönteiset näkemykset	Kielteiset näkemykset
<ul style="list-style-type: none"> • jossain määrin voisi toteuttaa • oikea jakautuminen tärkeää • opettajan työtaakan keveneminen 	<ul style="list-style-type: none"> • arvelluttava ja pelottava ajatus • valta ja vastuu aina viimekädessä opettajalla • vaatii huolellista suunnittelua ja lujaa oppilaantuntemusta • suuret ryhmäkoot ja sekalainen oppilasaines tuo haasteita • ei onnistu kaikkien oppilaiden kanssa

7.5 Luokan toiminnan yhteinen suunnittelu hyvä, mutta arvelluttava ajatus

Luokan toiminnan suunnitteleminen oppilaiden mielipiteet huomioiden koettiin suurelta osin hyvänä asiana (16) (N=40). Useat (15) vastaajista kertoivat toimivansakin niin ainakin osittain. Joitakin asioita ja luokan toimintaa kerrottiin suunniteltavan yhdessä (10). Opettajat (8) olivat sitä mieltä, että tällä keinoin oppilaat sitoutuvat paremmin toimintaan ja motivoituvat yhteisen suunnittelun myötä paremmin, samalla myös oppilaiden tietotaito saadaan hyödynnetyksi (1).

Vastaajat jotka eivät luokassaan yhteistä suunnittelua maininneet käyttävänsä löysivät siitä useita myönteisiä puolia. Opettajat (3) näkevät luokan toiminnassa monia sellaisia kohtia, joihin yhteistä suunnittelua olisi mahdollista ja hyvä käyttää. Opettajat (3) toivat esille myös sen, kuinka oppilaita tulisikin kuunnella enemmän ja heille tulisi antaa nykyistä enemmän vapausasteita (2). Se olisi oikeudenmukainen tapa toimia (1).

Yhteisen suunnittelun katsottiin lisäävän yhteisöllisyyden tunnetta ja oppilaiden ymmärrystä siitä, että he voivat vaikuttaa asioihin, heidän mielipiteillään on merkitystä ja muutos on mahdollinen kun se kulkee käsikädessä vastuun kanssa (1). Yhteinen suunnitteleminen vaikuttaisi myönteisesti ryhmäytymiseen ja sen avulla oppilaan itsetunto kasvaisi kun

tulisi kuulluksi (2). Sen avulla lapset kasvaisivat tekemään järkeviä ratkaisuja (1). Yhdessä suunniteltaessa suunnittelu olisi paljon moniulotteisempaa ja kaikenlaisen oppilaiden mukaanottamisen katsottaisiin edistävän oppimista koska, oppiminen on yhteinen kokemus (2).

Yhteinen suunnittelu herätti myös epäilyjä vastaajien keskuudessa. Esille nostettiin yhteisen suunnittelun työläys ja aikaa vievyys (4). Opettajat (5) nostivat taas esille perusopetuksen opetussuunnitelman, joka velvoittaa opettajia tavoitteiden ja opetettavien oppisiältöjen osalta. Opettajat (2) olivat myös sitä mieltä, että opetuksen suunnittelu ja pedagoginen vastuu ovat aina yksin opettajalla. Haastavaksi koettiin löytää aidosti sellaisia tilanteita, joissa todellinen yhteinen suunnittelu olisi mahdollista (1). Opettajan on kuitenkin määriteltävä tietyt reunaehdot opetussuunnitelman puitteissa (3). Myös yhteisen suunnittelun vaikutus arviointiin herätti kysymyksiä (1). Haastavaksi koettiin myös se, kuinka opettaa yhteistä suunnittelua ja neuvottelutaitoja (1). Vastaajat pohtivat myös sitä, kuinka saada kaikkien mielipiteet kuuluviin ja kuinka kaikkia olisi mahdollista miellyttää (2).

Nykylapset ovat tottuneet neuvottelemaan =manipuloimaan, oma tahto pitää toteutua. Se onkin haaste, miten opettaa yhteistä suunnittelu- ja neuvottelutaitoa ja että kaikki ei ole kivoa.

TAULUKKO 3 Opettajien myönteiset ja kielteiset näkemykset toiminnan yhteisestä suunnittelusta.

Myönteiset näkemykset	Kielteiset näkemykset
<ul style="list-style-type: none"> • oppilaat sitoutuvat ja motivoituvat paremmin • oppilaiden tietotaito hyödyksi • oppilaita tulisikin kuunnella enemmän • oikeudenmukainen tapa toimia • yhteisöllisyyden tunteen lisääntyminen • oppilaat kokisivat, että he voivat vaikuttaa • ryhmäytyminen paranisi • oppilaiden itsetunto kasvaisi • opittaisiin tekemään järkeviä ratkaisuja • suunnittelu olisi moniulotteisempaa • oppilaiden mukaanottaminen edistäisi oppimista 	<ul style="list-style-type: none"> • suunnittelun työläys ja aikaavievyys • opetussuunnitelman velvoitteet • opetuksen suunnittelun vastuu aina opettajalla • pedagoginen vastuu • tilanteiden löytämisen vaikeus, joissa yhteinen suunnittelu mahdollista • suunnittelun vaikutus arviointiin • opettajan saneltava reunaehdot • kuinka opettaa yhteistä suunnittelua • kuinka saada kaikkien mielipiteet kuuluviin

7.6 Opettajan rooli opettajasta ohjaajaksi tavoittelemisen arvoista

Opettajien mielipiteet (N=40) opettajan roolin muuttumisesta opettajasta ohjaajaksi olivat suurimmaksi (23) osaksi myönteisiä. Jotkin opettajat (4) kertoivat tilanteen jo olevan sellainen. Toiset vastaajista (3) kokivat tilanteen olevan ainakin osaksi sellainen ja toiset yrittävät pyrkiä siihen (12). Jotkut (4) kokivat ohjaajan roolin ainakin pienissä määrin toimivaksi. Muutama koki asemansa olevan molempia (3). Vastauksissa nousi esille myös ohjaava opetustyyli, jota opettajat kertoivat työssään toteuttavan (2).

Opettajien (6) vastauksista selvisi myös se, kuinka he kokisivat tällaisen tilanteen olevan ihanteellinen. Heidän (3) mielestään tällaisessa tilanteessa aitoa oppimista tapahtuisi enemmän ja lapset kasvaisivat omatoimisuuteen ja itseohjautuvuuteen. Lasten taitojen karttuessa opettajan toiminta on opettajien mielestä mahdollista muuttua enemmän ohjaajaksi (8).

Opettajana olen onnistunut, jos oppilaat pystyvät toimimaan itsenäisesti ilman "johtajan" määräystä, eli heille on kehittynyt näkemys miten toimia siten, että oma oppiminen/kehittyminen sujuu. Parasta jos voisi itse olla taustalla ja seurata, että homma toimii.

Se tuntuu hyödyllä kun on tehnyt itsensä tarpeettomaksi.

Vastauksissa nousi esille myös kielteisiä ajatuksia. Kielteisesti suhatutuvat opettajat eivät ole valmiita luopumaan auktoriteetistaan (7).

Joka laivassa tulee olla kapteeni.

Tuskin haluaisin luovuttaa kokonaan auktoriteettiani oppilaille. Koen olevan eräänlainen valistunut itsevalti.

Mielestäni opettajan tehtävä on olla johtaja. Suuri osa lapsista tarvitsee selkeän johtajan asettamaan rajat.

TAULUKKO 4 Opettajien myönteiset ja kielteiset näkökulmat opettajan roolin muuttumisesta ohjaajaksi.

Myönteiset näkökulmat	Kielteiset näkökulmat
<ul style="list-style-type: none"> • olisi ihanteellinen tilanne • aitoa oppimista tapahtuisi enemmän • lapset kasvaisivat omatoimisuuteen ja itseohjautuvuuteen • onnistuu lasten taitojen karttuessa 	<ul style="list-style-type: none"> • auktoriteetin luovuttaminen

7.7 Opettajat kiinnostuneita yhteisökasvatuksesta kasvatuskeinona

Opettajat (N=40) olivat suurimmaksi osaksi (31) sitä mieltä, että yhteisökasvatus kasvatuskeinona on kiinnostava aihe. Osa opettajista (8) kertoi jo käyttävänsä yhteisökasvatuksellista otetta työssään osaksi ja kertoi halukkuutensa perehtyä aiheeseen lisää niin, että voisi vahvistaa jo käytössä olevia metodeja (2). Osa vastaajista, jotka jo käyttivät yhteisökasvatuksellisia metodeja, eivät tienneet jo osaksi toteuttavansa yhteisökasvatusta soveltaen. Kukaan vastaajista ei toteuta työssään yhteisökasvatusta sellaisenaan.

Perehtyisin mielelläni asiaan enemmänkin, koska huomasin vastatessani, että käytän jo paljon yhteisökasvatukseen sisältyviä asioita."

Käsittääkseni olen jo itse keksinyt jotain tämän suuntaista, joten olisin kiinnostunut.

Luulen, että käytänkin yhteisökasvatuksellisia työtapoja luokassani jo nyt.

Osa opettajista (11) olisi valmis perehtymään aiheeseen lisää ja ottamaan yhteisökasvatukselliset keinot käyttöön omassa työssään. Toiset ainakin soveltaen (3). Jotkut olivat kiinnostuneita huomioiden kuitenkin ajan ja resurssien puitteet sekä oppilasryhmän (6). Eräs (1) vastaaja oli kiinnostunut

kunhan työkokemusta on karttunut ja toinen (1) vain haastaakseen itsensä ja saadakseen uutta pontta työhönsä. Mielellään kuultaisiin myös toisten opettajien kokemuksia aiheesta (1).

Vastaajista ainoastaan kolme (3) ilmoitti suoraan, että eivät ole kiinnostuneita yhteisökasvatuksesta kasvatuskeinona. Sen sijaan useampi vastaaja kertoi, ettei tällä hetkellä ole kiinnostunut (9). Jotkin myös epäilevästi suhtautuvat perustelivat kantaansa muun muassa sillä, että se vaatisi paljon lisäperehtymistä aiheeseen (3). Kanta perusteltiin myös sillä, että toteutuakseen yhteisökasvatus vaatisi mukaan koko koulun sekä kodin (2).

8 TARKASTELUA JA POHDINTAA

8.1 Tulosten yhteenvetoa

Tutkimukseni päätehtävänä oli selvittää millaisia ajatuksia keskisuomalaisilla luokanopettajilla on yhteisökasvatuksesta opetusmetodina. Tarkentavilla alakysymyksilläni pyrin vielä ohjaamaan vastaajia keskittymään yhteisökasvatuksen keskeisimpiin sisältöihin joita ovat vallan ja vastuun tasainen jakautuminen, yhteinen toiminnan suunnittelu sekä ohjaajalähtöisyys opettajakeskeisyyden sijaan luokassa. Lisäksi selvitin sitä, olisivatko opettajat valmiita perehtymään yhteisökasvatukseen lisää ja ottamaan yhteisökasvatukselliset metodit käyttöön omassa työssään.

Ensinnäkin kysyin opettajilta heidän ajatuksiaan yhteisökasvatuksesta kokonaisuutena. Suurin osa vastaajista koki yhteisökasvatuksen myönteisenä tapana kasvattaa. Opettajat uskoivat sen mahdollisuuksiin vaikuttaa muun muassa opiskelumotivaatioon, vastuuseen ja oppilaiden koulutyöhön sitoutumiseen. Lisäksi sillä nähtiin olevan myönteistä vaikutusta oppilaiden vuorovaikutustaitojen kehittymiseen ja itseluottamukseen. Esille nostettiin

myös se, kuinka yhteisökasvatuksen periaatteet sisältävät juuri niitä periaatteita joita nyky-yhteiskunta peräänkuuluttaa.

Vastaajat löysivät yhteisökasvatuksesta myös kielteisempiä puolia. Esille nostettiin muun muassa opettajien työn kiireisyys ja opetussuunnitelman tuomat velvoitteet. Opettajat pohtivat vastauksissaan sitä, mistä ottaa aika kyseisen opetusmenetelmän käyttöön. Myös yhteisökasvatuksen soveltuvuus suuriin yleisopetuksen ryhmiin, joissa oppilasaines on kovin heterogeenistä, herätti pohdintaa.

Vallan ja vastuun tasainen jakautuminen luokissa opettajan ja oppilaiden välillä koettiin hieman arvelluttavaksi tavaksi toimia. Opettajat eivät nielleet ajatusta sellaisenaan, vaan painottivat sitä, kuinka luokassa olisi mahdollista toteuttaa sitä pienissä määrin. Opettajien mielestä suuret ryhmäkoot toivat haastetta myös tähän. Loppuviimein he olivat sitä mieltä, että vallan ja vastuun on jakauduttava luokassa oikeassa suhteessa, viimekädessä valta on aina opettajalla.

Luokan toiminnan yhteinen suunnittelu koettiin pääsääntöisesti myönteisenä asiana. Useat vastaajista kertoivat jo toimivansakin tavalla tai toisella niin. Opettajien mielestä yhteinen suunnittelu edesauttaisi ennen muuta oppilaiden sitoutumista koulutyöhön ja motivoisi. Kielteisenä yhteisessä suunnittelussa nähtiin taas ajanpuute ja opetussuunnitelman velvoitteet. Esille nousi myös ajatus siitä, kuinka opettajilla on aina kuitenkin pedagoginen vastuu.

Opettajan roolin muuttuminen ohjaajaksi koettiin myös suurelta osin myönteisenä asiana. Osa opettajista kuvasi olevansa jo enemmän ohjaajia, osa ainakin osaksi ja osa yritti pyrkiä siihen. Vastauksista selvisi se, kuinka tällainen tilanne olisi opettajien mielestä ihanteellinen. Jyrkiltä vastalauseiltakaan ei kuitenkaan välttytty. Osa opettajista, kuitenkin vähemmistö, ei halunnut luopua auktoriteetistaan.

Viimeisenä kysyin opettajilta olisivatko he valmiita perehtymään aiheeseen lisää ja ottamaan mahdollisesti yhteisökasvatukselliset keinot käyttöönsä omassa työssään. Suurin osa vastaajista oli sitä mieltä, että yhteisökasvatus kasvatukseen on mielenkiintoinen aihe. Osa opettajista kertoi jo osaksi käyttävänsäkin yhteisökasvatuksellisia otteita työssään. Usea olisi valmis tutustumaan aiheeseen lisää ja ottamaan yhteisökasvatuksellisia keinoja työhönsä ainakin soveltuvien osien. Vastaajista ainoastaan kolme ilmoitti suoraan ettei ole kiinnostunut aiheesta, sen sijaan useampi ilmoitti, ettei tällä hetkellä ole kiinnostunut.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuudesta puhuttaessa validiteetin ja reliabiliteetin käsitteet ovat hankalia, sillä ne ovat pääasiallisesti syntyneet määrällisen tutkimuksen piirissä. Monissa laadullisen tutkimuksen oppaissa suositellaan, että kyseisiä käsitteitä ei käytettäisikään puhuttaessa laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 136-137)

Tutkimuksen luotettavuudessa on kyse enemmän siitä, kuinka saada epäluuloinen tiedeyleisö vakuutetuksi tutkimuksen luotettavuudesta. Laadullisessa tutkimuksessa se tulee osoittaa erilaisin tutkimustekstissä näkyvin merkein ja kielellisin keinoin. Laadullisessa tutkimuksessa tulee myöntää tutkijan subjektiviteetti. Tutkija on oman tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Laadullisessa tutkimuksessa pääasiallisin luotettavuuden mittari on tutkija itse ja luotettavuuden arviointi kohdistuu koko tutkimusprosessiin. (Eskola & Suoranta, 2008, 209-210)

Olen pyrkinyt raportoimaan tutkimukseni jokaista vaihetta mahdollisimman tarkasti, jotta lukijan olisi helppo ymmärtää tutkimukseni ja ajatukseni kulkua tutkimukseni alusta loppuun saakka. Tutkimukseni aihe on osoittautunut lähdekirjallisuuden hankinnassa haasteelliseksi. Yhteisökasvatuksesta sellaisessa muodossa kuin Kaipio (1977) sen määrittää, ei ole kansainvälistä kirjallisuutta saatavilla. Saatava kirjallisuus on vanhaa ja luonnollisesti Kaipion itse tuottamaa. Aiheesta ei myöskään kasvatuksen ja opetuksen alalla ole tehty tutkimusta, sen sijaan se on ollut suositumpaa terveydenhuollon puolella. Edellämainittu tutkimus taas ei sinällään ole soveltuvaa eikä vertailukelpoista oman tutkimukseni kanssa. Lähdekirjallisuuteni määrä voi näin ollen heikentää tutkimukseni luotettavuutta, mutta perusteokset joita olen käyttänyt ovat tämän tutkimuksen kannalta hyviä ja riittäviä.

Keräsin tutkimusaineistoni avoimena sähköpostikyselynä kaikilta vastaajilta. Tämä aineistonkeruumenetelmä on mielestäni oikein luotettava, sillä tällä tavalla en ole voinut millään tavoin vaikuttaa vastaajien vastauksiin. Laadullisen aineiston tarkasteluvaiheessa sen sijaan tutkijan ei ole mahdollista tulkita aineistoa täysin objektiivisesti, sillä aina analyysiin vaikuttaa tutkija itse. Analyysivaiheessa pyrin kuitenkin siihen, että tulkiten vastauksia juuri niin kuin ne on kirjattu, rivienvälistä lukemisen sijaan.

8.3 Havaintoja tutkimusprosessista

Kandidaatin tutkielmani aihetta valitessani törmäsin yhteisökasvatukseen ystäväni erityisopettaja Anneli Töhösen kautta. Töhönen kertoi käyttävänsä yhteisökasvatusta omassa työssään haastavasti käyttäytyvien yläkouluikäisten kanssa. Hän kertoi tulleensa työssään eräässä vaiheessa siihen pisteeseen, jossa keinot luokan hallinnan kannalta olivat loppuneet. Silloin hän oli törmännyt yhteisökasvatukseen ja alkanut soveltaa sitä työssään onnistunein tuloksin.

Kandidaatin tutkielmani oli lähinnä teoriakatsaus aiheeseen, jonka avulla kuitenkin selvisi se, kuinka perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää paljon yhteisökasvatukselle ominaisia piirteitä ja ajatuksia. Tästä syystä päätin sitten jatkaa saman aiheen parissa työskentelyä ja alkaa tutkia Keski-Suomessa toimivien luokanopettajien tietoutta ja suhtautumista yhteisökasvatukseen kasvatukseen.

Aihe on matkan varrella osoittautunut haasteelliseksi ainakin teorian tiedon löytämisen suhteen. Uusia lähteitä Kaipion peruskirjallisuuden lisäksi en juuri ole löytänyt. Koska työni aihe koskee nimenomaan Kaipion kehittelemää mallia yhteisökasvatuksesta, kansainvälistä kirjallisuutta on aiheesta ollut mahdotonta löytää. Aiheesta on myös kasvatuksen kentällä tehty hyvin vähän, jos ollenkaan tutkimusta.

Tutkimuksen eteneminen on ollut aika-ajoin kovin hidasta. Väliin on tullut muun muassa erilliset erityisopettajaopinnot sekä työkokemuksen kartuttamista. Itse tekemistä on hidastanut teorian tiedon etsiminen, joka oli todella haastavaa, kunnes lopulta hyväksyin sen tosiasian, että minun on mahdotonta löytää aiheesta kansainvälistä kirjallisuutta. Myös aineiston kasaaminen osoittautui todella haastavaksi. Ohjaajani Tuula Asunta varoitteli minua kyllä sähköpostivastausten saamisen hankaluudesta, mutta optimistina uskoin toisin. Niinhän siinä sitten kuitenkin kävi, että optimisti pettyi ja hämmentyi kollegiaalisen tuen puutteesta. Tämän jälkeen minun oli pakko laajentaa tutkimuskenttääni Jyväskylästä Keski-Suomeen. Onnekseni tutkimuskentän laajentaminen tuotti lopulta tulosta.

Aineiston keräystapa ei siis ollut paras mahdollinen jo sen kasaan saamisen kannalta, mutta sähköpostivastaukset eivät olleet myöskään kovin laajoja ja kattavia. Lisäksi tarkentavia apukysymyksiä oli tällä keinoin mahdotonta esittää. Jos tekisin tutkimukseni uudestaan, suorittaisin aineistoni keräämisen

haastattelemalla, jolloin vastaukset olisivat kattavampia ja haastateltavia olisi mahdollista pyytää tarkentamaan vastauksiaan. Nyt vastaukset, joissa ei ole ollut perusteluja ovat tavallaan jääneet leijumaan ilmaan sellaisenaan. Aineiston tarkastelu ja tulosten purkaminen sen sijaan on ollut miellyttävämpää ja antoisampaa puuhaa. Tosin tulosten purkamisessakin tuli vastaan omat haasteensa. Tuloksia oli vaikeaa eritellä ennen muuta sen takia, koska saman vastaajan vastauksissa saattoi olla useita eri sisältöjä sekä saman vastaajan vastaus saattoi sisältää kovin toisistaan eriäviäkin ajatuksia. Näin ollen vastaajien lukumäärät aina aiheittain ja kommentteittain eivät muodosta summana 40:tä (kaikkien vastaajien määrää). Tästä syystä olen valinnut hyvin selkeät ja yksinkertaiset taulukot tukemaan ja selkeyttämään saamiani tuloksia, joista on helppoa nähdä kustakin aiheesta esille nousseet vastaajien myönteiset ja kielteiset näkökulmat. Aineistoa tarkastellessani totesin sen kuinka vastaajan sukupuolella, työkokemuksella ja opetettavalla luokkatasolla ei ollut merkitystä tulosten kannalta. Niinpä niistä ei ole mitään mainintaa vaikka niitä kyselyssäni kysyinkin. Kaiken kaikkiaan koko prosessia tarkastellessani voin olla tyytyväinen itseeni ja kasaan saamaani työhön. Kovin pitkäksi venynyt matka on vihdoin saamassa ansaitun päätöksen.

9 YHTEENVETO

Yhteiskunta on viime vuosikymmenten ajan ollut suurten muutosten alaisena. Perheiden sisäiset siteet ovat löystyneet ja perheet eivät toimi enää samassa merkityksessä yhteisinä kuin ennen. Perheen jäsenet toimivat entistä enemmän kodin ulkopuolella, jolloin yhteinen aika jää vähäiseksi. Tämä asettaa haasteita yhteiskunnallemme. Kuka yksilöitä kasvattaa?

Yhteisöllisyys muodostuu aina jossakin yhteisössä. Yhteisöllisyys pitää sisällään yhteisön myönteiset ominaisuudet ja sen, että jokainen tuntee olonsa hyväksytyksi yhteisön jäsenenä. Yhteisöllisessä yhteisössä jokaisella yhteisön jäsenellä on myönteinen vaikutus toiseen yhteisön jäseneseen. Yhteisöllisyys antaa yksilöille mahdollisuudet toimia omina itsenään turvallisessa ympäristössä. Yhteisöllisyys syntyy siitä, miten huomioimme toinen toisemme, miten kuuntelemme toinen toisiamme, miten hyvin osaamme keskustella asioista jotka ovat meille tärkeitä mutta myös siitä, miten hyvin otamme huomioon jokaisen yhteisön jäsenen mielipiteen toiminnassamme ja päätöksissämme. Yhteisöllisyys on halua kuulua johonkin ryhmään ja sen toimintatapoihin. Lisäksi se on osa inhimillistä elämää ja toimintaa, johon oleellisesti liittyy sosiaalisuus.

Tämän päivän teollistunut ja kaupungistunut yhteiskunta muuttuu jatkuvasti. Vaikka vapaa-aika onkin lisääntynyt, perhe viettää entistä vähemmän aikaa yhdessä. Vanhemmilla ei ole aikaa kasvattaa lapsiaan. Sen seurauksena nuoriso menettää jatkuvasti uskoaan aikuiseen sukupolveen, sen mahdollisuuksiin ja

kykyihin tarjota myönteinen ja turvallinen kasvuympäristö ja tulevaisuus. Tästä kaikesta seurauksena ovat erilaiset kasvatukseen liittyvät ongelmat.

Yhteisökasvatus voisi olla yksi avain tämän päivän koulumaailmassa ilmeneviin yhä moninaistuviin kasvatuksellisiin haasteisiin. Yhteisökasvatus ja sen taustalla oleva ajatus yhteisöllisyydestä ja yhteisvastuusta ovat ehkä juuri ne asiat nyky-yhteiskunnassa, jotka ovat jollain tavalla kadoksissa. Yhteisöllisyys on ajankohtainen aihe, jonka perään kuulutetaan.

Kaipion (2009) mukaan yhteisöllisyyden ja vertaisryhmäauttamisen sekä toisista välittämisen puuttuminen yhteisöistä johtaa heikompien syrjäytymiseen, vaikka koulupsykologeja ja kuraattoreita sekä erilaisia yksilöllisiä auttamismuotoja kouluihin ja oppilaitoksiin lisättäisiin määrättömästi.

Yhteisökasvatuksen avulla voisimme ehkä saada myös syrjäytymisvaarassa olevat kokemaan itsensä ryhmän jäseniksi ja juurruttaa nykypäivän nuoriin ajatuksia oikeasta ja väärästä sekä toisten ihmisten kunnioittamisesta. Yhteisökasvatuksen avulla voisimme myös lisätä suvaitsevaisuutta sekä opettaa erilaisuuden hyväksymistä, joka on välttämätön taito nykypäivän koulumaailmassa, jossa suuntana on inklusiivisuus.

Kaipion (2009) mukaan yhtenäisten ja yhdessä käsiteltyjen normien puuttuessa koulusta, oppilaat rakentavat omia normeja ja vuorovaikutuksen omien välittömien tarpeidensa mukaan. Esimerkiksi hyvät oppilaat liittoutuvat keskenään ja huonot sekä häiriköt liittoutuvat keskenään. He luovat oman sisäisen normistonsa ohjaamattomasti keskinäisen vuorovaikutuksen avulla. Tällaisia yhteisöjä syntyy esimerkiksi internetissä, josta on tullut loistava väline luoda normistoja, muun muassa ampujien keskinäiset normistot, joissa vahvistetaan omaa epäsosiaalista ajattelua. Ihmisellä on lajityypillinen tarve samaistua ja liittyä vertaisryhmään. Koulun yhteisöllisen kasvatuksen puuttuessa vertaisryhmä haetaan sattumanvaraisesti jostain muualta kuin kouluyhteisöstä.

Tätä tutkimusta lukiessa voi herätä ajatus myös siitä, onko tällainen yhteisöllisyyden tavoittelu kuitenkin niin tarppellista? Tosiasia on, että yhteisöllisyys ei ole kaikkille ihmisille yhtä tärkeää. Aina löytyy ihmisiä, jotka haluavat olla yksin ja kaipaavat rauhaa ympärilleen. Suomalainen kulttuuri itsessään on paljolti sellainen, jossa rakastetaan rauhaa ja vaaditaan tilaa ympärille. Mielestäni yhteisöllisyydessä ei kuitenkaan ole kyse ainoastaan fyysisestä läsnäolosta ja siitä, kuinka aktiivisesti kokoonnutaan jonkin tietyn yhteisön kanssa, vaan ennemminkin ajatuksena on se, kuinka ihminen voi tuntea olevansa osa jotain yhteisöä, jossa välitetään ja jossa ketään ei jätetä oman onnensa nojaan. Tällainen yhteisö voi olla työyhteisö, perhe, naapurusto tai muu vastaava. Mielestäni kaikki ihmiset tarvitsevat ainakin tunteen siitä, että kuuluvat johonkin ja että joku välittää.

Tässä tutkimuksessani saamani tulokset vastasivat kokonaisuudessaan hyvin asettamiini tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen tärkein anti kuitenkin on se, että tulokset tukevat teoriasta noussutta ajatusta siitä, kuinka koulumaailma voisi olla hyvä ja mahdollinen paikka luoda ja rakentaa peräänkuulutettua yhteisöllisyyttä yhteisökasvatuksen keinoin. Tämän tutkimuksen perusteella voi todeta, että koulu todella voisi olla se paikka, jossa yhteisöllisyyttä luotaisiin, sillä suurimmaksi osaksi opettajat suhtautuvat myönteisesti yhteisökasvatukseen yleisesti, sekä sen mahdollisesti mukanaan tuomiin myönteisiin vaikutuksiin (motivaatio, vastuu). Tulosten perusteella voisi todeta, että opettajat olisivat valmiita ainakin yhteisökasvatuksen kaltaiseen kasvatustapaan, jossa yhteisöllisyyttä todella tavoiteltaisiin. Opettajat suhtautuivat pääosin myönteisesti myös yhteisökasvatuksen toteutumiseen vaativiin muutoksiin työssään (vallan ja vastuun jakautuminen, yhteinen suunnittelu, auktoriteetista luopuminen ja niin edelleen). Tämä kertoo mielestäni siitä, kuinka opettajat todella olisivat valmiita muuttamaan käytäntöjään yhteisöllisyyden tavoittelemiseksi. Jos opetusta ja sen tavoitteita muokattaisiin uudelleen niin, että opettajille annettaisiin hieman "löysää" esimerkiksi opetussuunnitelman velvoittamien oppisisältöjen opetuksen suhteen, jäisi opettajille tilaa rakentaa ehkä juuri yhteisöllisyyttä korostavia kasvatuksellisia malleja. Tosin kandidaatin tutkielmani perusteella opetussuunnitelma tarjoaisi jo nykyisellään mahdollisuuden yhteisökasvatuksen toteutumiselle. Vaatisi opettajilta vain hieman rohkeutta valita opetussuunnitelmassa määrättyjä sisältöjä siten, että juuri yhteisökasvatuksen mahdollistavat sisällöt korostuisivat.

Mielestäni koulun tehtävä tulisi nykypäivänä olla ennen kaikkea juuri lapsen ja nuoren kokonaisvaltaisen kasvun tukeminen oppiainekohtaisten sisältöjen opettamisen sijaan. Koulun arki on tänäpäivänä liian kiireinen. Lasten ja nuorten aito kohtaaminen, läsnäoleminen sekä heidän kuunteleminen jäävät kiireen jalkoihin. Opettajien tulisi tässä kohtaa miettiä sitä, mikä on heidän mielestään tärkeintä ja millaisia arvoja he haluavat oppilailleen välittää. Kumpi on tärkeämpää, se että kaikki opetussuunnitelman oppisisällöt tulevat kahlattua läpi, vai se että lapsi kasvaa tasapainoiseksi, toisia kunnioittavaksi, arvostavaksi ja kuuntelevaksi empaattiseksi aikuiseksi, joka tietää, että myös hänestä välitetään?

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Beck, C. & Kosnik, C. 2001. From cohort to community in a preservice teacher education program. *Teaching and Teacher education* 17, 925-948.
- Comenius, J. A. 1928. Suuri opetusoppi. Rauma: Rauman kirjateollisuus.
- Eskelinen, A. 2000. Rakkautta ja rajoja kasvatukseen. Toim. J. Hämäläinen. Helsinki: Kirjapaja.
- Eskola, A. 1982. Vuorovaikutus, muutos, merkitys. Helsinki: Tammi.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Jyväskylä: Gummeruksen kirjapaino Oy.
- Freinet, C. 1987. Ihmisten koulu. Helsinki. Vaasa Oy.
- Haapamäki, J. 2000. Mitä yhteisöllisyys on. Teoksessa J. Haapamäki, K. Kaipio, S. Keskinen, I. Uusitalo & M. Kuoska (toim.) Yhteisö kasvattaa. Päiväkoti ja kasvatusta- ja oppimisyhteisönä. Helsinki: Tammi. (s. 13-49)
- Hautamäki, A. & Hautamäki, J. 2005. Suomalaisnuorten sosiomoraaliset minäkuvat "hyveen jälkeisenä" aikana: alkaako sosiaalisen kameleontin aika? Teoksessa A.-M. Pirttilä-Backman, M. Ahokas, L. Myyry & S. Lähteenoja (toim.) Arvot, moraalit ja yhteiskunta. Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. Helsinki: Gaudeamus Kirja.
- Heikkinen, A-L. 2001. Yhteisökasvatuksellisen huumevieroitushoidon mahdollisuudet. *Kasvatus* 32, 3,8 (Mikkeliyhteisöviite)
- Helenius, S. 1980. Yhteisökasvatuksesta ja sen toteuttamisesta Jyväskylän poikien oppilaskodissa vuosina 1971-1979. Sosiaalivaltion julkaisuja 3/1980.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä OY.
- Honkanen, S & Hulkkonen, J. 2009. Elämää yhteisössä. Mainiemen kuntoutumiskeskukseen Into-yhteisön asiakkaiden kokemuksia yhteisöllisyydestä. Sosiaalipedagoginen aikuistyö, opinnäytetyö. (Intoyhteisöviite)
- Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopion yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus. Opetusjulkaisuja 1/1999. Kuopio: Kuopion yliopistopainatuskeskus.

- Hännikäinen-Uuttela, A-L. 2004. Uudelleen juurtuneet. Yhteisökasvatus vaikeasti päihderiippuvaisten narkomaanien kuntoutuksessa. *Jyväskylä studies in education psychology and social research* 252.
- Johnson, D., Johnson, R. & Johnson Holubec, E. 1991. Edina, Minnesota: Interaction Book Company.
- Kaipio 2009. Yhteisöllisyys ja yhteisökasvatus hillitsemään väkivalta- ja häiriökäyttäytymistä. Yhteisöllisyyden ja yhteisökasvatuksen lähtökohtana psykomyytin murtaminen. *Terveys* 1/2009
- Kaipio, K. & Murto, K. 1980. *Toimiva yhteisö*. Jyväskylä: K.J. Gummerus Oy.
- Kaipio, K. 1977. *Antakaa meille mahdollisuus*. Johdatus nuorten yhteisökasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus.
- Kaipio, K. 1984. *Antakaa meille mahdollisuus*. Jyväskylä: Gummerus. Koro, J. 1082. Käyttäytymishäiriöisten opetus. Teoksessa Moberg, S. (Toim.) *Erilaiset oppilaat; johdatus erityisopetukseen*, s. 178–201. Jyväskylä: K.J. Gummerus Oy.
- Kaipio, K. 1995. *Yhteisöllisyys kasvatuksessa*. Jyväskylä: Printing house and Sisäsuomi Oy.
- Kaipio, K. 2000. Mitä yhteisöllisyys on. Teoksessa J. Haapamäki, K. Kaipio, S. Keskinen, I. Uusitalo & M. Kuoska (toim.) *Yhteisö kasvattaa. Päiväkoti ja kasvatus- ja oppimisyhteisönä*. Helsinki: Tammi. (s. 11-12)
- Koppinen, M-L. & Pollari, J. 1995. *Yhteistoiminnallinen oppiminen*. Tie tuloksiin. Juva: WSOY.
- Koskenniemi, M. 1982. *Yhdessä ja yhteistoimin*. Koulu ja sosiaalisuuteen kasvaminen. Keuruu: Otava.
- Lehtonen, H. 1990. *Yhteisö*. Tampere: Vastapaino.
- Lindfors, P. 2007. Tutkimuksia, kokemuksia ja ajatuksia yhteisöllisyyden terveysvaikutuksista. *Psykoterapia* 25(1), 21 – 37.
- Littleton, K., Miell, D. & Faulkner, D. 2004. *Learning to collaborate, collaborating to learn*. New York: Nova Science Publisher
- Makarenko, A.S. 1951. *Kasvatusopilliset kasvatukseni*. Lahti. Lahden työväen kirjapaino Oy.
- Moilanen, P. & Rähkä, P. 2001. *Merkitysrakenteiden tulkinta*. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Murto, K. 1989. *Eilisestä huomiseen*. Jyväskylä: Rotaprint- Paino.
- Neill, A.S. 1969. *Summerhill. Kasvatuksen uusi suunta*. Helsinki. Weiling+Göös.
- Nummenmaa, A.N., Karila, K., Joensuu, M. & Rönholm, R. 2007. *Yhteisöllinen suunnittelu päiväkodissa*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy- Juvenes Print
- Onnelan päiväkodin internet-sivut

- <http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/C13C7E1FC9D45D592257195003579A7> [viitattu] 6.8.2012
- Oranen, L. 2000. Puheenvuoro Hyvä tavallinen - kilpailun palkintojen jakotilaisuudessa Kuopion kaupungintalon juhlasalissa 6.5.2000.
- Oranen, L. 2000. Yhteisökasvatus koulun teemana. [viitattu 11.6.2012] Saatavana www-muodossa:
<http://www.koulut.kuopio.fi/peti/hyvatav.htm>
- Palovaara, M. 2012. Yhteisöllisyys kunniaan. Lasten ja nuorten sosiaalisen kehityksen turvaaminen koulussa ja päiväkodissa. [viitattu 6.8.2012] Saatavana www-muodossa:
<http://sokl.joensuu.fi/verkkojulkaisut/monitiet/pdf/palovaara>.
- Perheentupa, A.V. 1986. Yhteisöjen ymmärtämisestä, Sosiaalipedagogisen ajattelun lähtökohtia. Kriittinen korkeakoulu julkaisuja 4/1986. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Perkka- Jortikka, K. 1992. Sosiaalinen hyvinvointi ja yhteisöllisyys työssä. Tutkimus toimihenkilöiden työn arjesta 1980-luvun Suomessa. Helsinki: Trittum Oy.
- Poikonen, P-L. 2003. Opetussuunnitelma on sitä elämää. Päiväkoti-koulu yhteisö opetussuunnitelman kehittäjänä. Jyväskylä studies in education psychology and social research 230.
- Rissanen, R. 1969. Sosiaalisen ryhmätyön menetelmä. Porvoo: Werner Söderström Oy.
- Roine, M., Puusniekka, R., Luopa, P., Kinnunen, T. & Jokela, K. 2011. KAIKKI MUKAAN! Yhteisöllisyys Helsingin peruskoulujen voimavaraksi. Helsinki: Helsingin kaupunki ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Tiivistelmä. [viitattu 2.8.2012] Saatavana www-muodossa:
http://info.stakes.fi/kouluterveys/pkseutu/Kaikki_mukaan.pdf
- Rogoff, B. 2003. The cultural nature of human development. New York : Oxford University Press, c2003.
- Sahlberg, P & Leppilampi, A. 1994. Yksinään vai yhteisvoimin? Yhdessä oppimisen mahdollisuuksia etsimässä. Helsingin yliopisto. Vantaan täydennyskoulutuslaitos.
- Salminen, P. 2005. Kasvatus tulevaisuuteen. Loppuraportti. Suomen kuntaliitto.
- Salo, P. 2002. Yhteisökasvatus-taustaa, käsitteitä ja toimintamuotoja. Teoksessa S. Sivonen (toim.) Yhteisö kehittämisen kentällä. Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja. Sarja B, n:o 20. Joensuu: Joensuun yliopistopaino. [viitattu 6.8.2012] Saatavana www-muodossa:
<http://www.yhdessaelamaan.fi/index2.php3?file=tekstit/palkinot.html>.
- Sandell, S. 2005. Yhdessä elämään! Tapaustutkimus kasvatusyhteistyön lähtökohdista ja toteutuksesta Laukaassa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden pro gradu-työ.
- Sarason, S. 1974. The psychological sense of community: Prospects for a community psychology. San Francisco: Jossey-Bass

- Takala, L. 1974. Vaikeaksi koettujen tilanteiden selittäminen. Jyväskylä.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Wahlström, R. 1996. Suvaitsevaisuuteen kasvattaminen. Erilaisuus on rikkautta. Juva: Werner Söderström Oy.
- Wenger, E. 1998 Communities of practice. Learning, meaning and identity. Cambridge: Cambridge University Press

LIITTEET

LIITE 1 Sähköpostikysely

Yhteisökasvatuksesta

Yhteisökasvatuksen käytännöt Suomessa alkoivat kehittyä 1970-luvulla Jyväskylän kaupungin poikien oppilaskodissa. Ongelmana oli, miten saada aikaan kuri ja järjestys lähes kaaoksessa olevaan epäsosiaalisten poikien yhteisöön. Oppilaskodin johtajana toiminut Kalevi Kaipio ei kyennyt olemaan riittävän uhkaava ja pelottava poikien silmissä, joten vaihtoehdoksi hänelle jäi neuvottelu poikien kanssa ja heidän kuuntelu. (Kaipio, 1995, 9-10)

Yhteisökasvatuksen ideana ei ole ohjaajalähtöinen opettaminen. Yhteinen suunnittelu, päätöksenteko sekä velvollisuuksien ja tehtävien hoitaminen luovat perustan yhteisökasvatukselle. Kasvattajan tehtävänä on ohjata yhteisöä ja sen yksilöitä yhdessä toimimisen peruseriaatteisiin. (Kaipio & Murto 1988, 13). Yhteisökasvatuksellinen yhteisö on sellainen, jossa kasvattajien ja kasvatettavien arvot, normit ja päämäärät ovat yhteneviä. Toiminta on vahvasti tasavertaista ja päätökset demokraattisia. Kasvattajan ei tule päättää asioita lapsen puolesta helppouden ja mukavuutensa vuoksi. (Kaipio, 1999, 59)

Yhteisökasvatuksessa valta ja vastuu siirretään kasvatettaville siinä määrin, kuin se on heidän ikäänsä ja kehitystasoonsa huomioon ottaen mahdollista (Murto 1989, 9). Aikuisen tehtävänä on asettaa ehdot, joiden mukaan yhteisten asioiden käsittely tapahtuu. Kasvattajien on sanottava lapsille ehdottoman rehellisesti, mistä asioista lapset voivat olla päättämässä ja millaisia päätöksiä ei tulla hyväksymään (Kaipio & Murto 1980, 122). Kasvattajien on myös tärkeää olla kasvatettavien puolella – ei heitä vastaan (Kaipio 1984, 119).

Yhteisökasvatuksessa erityisen tärkeä osa ovat toistuvat yhteiskokoukset, joissa jatkuvasti yhdessä käsitellään esille nousevia asioita ja pohditaan yhdessä

niihin ratkaisuja. Yhteisökasvatuksen perustana olevat periaatteet ovat seuraavat:

1. Tasa-arvoisuus ja yhteisöllisyys
2. Terveen järjen periaate
3. Avoimuus ja rehellisyys
4. Ehdoton oikeudenmukaisuus
5. Luottamuksen periaate
6. Fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden periaate

Kysymykset:

1. Sukupuolesi:
2. Kuinka kauan olet toiminut luokanopettajana?
3. Mitä luokkatasoa opetat?
4. Oletko kuullut aikaisemmin yhteisökasvatuksesta ylipäätään?
5. Oletko aikaisemmin kuullut yhteisökasvatuksesta kasvatukseen?
6. Mitä ajatuksia yhteisökasvatus kasvatukseen sinussa herättää?
7. Mitä hyvää siinä näet?
8. Entä huonoa?
9. Miltä sinusta tuntuu ajatus siitä, että luokassasi valta ja vastuu olisivat jakautuneet tasaisesti opettajan ja oppilaiden välillä?
10. Mitä ajatuksia sinussa herättää se, että luokan toiminta suunniteltaisiin yhdessä oppilaiden kanssa niin, että oppilaiden mielipiteet otettaisiin huomioon?
11. Miten suhtaudut siihen, että asemasi ja toimintasi luokassa muuttuisi "johtajasta" ohjaajaksi?
12. Olisitko valmis perehtymään aiheeseen lisää ja mahdollisesti ottamaan käyttöön yhteisökasvatukselliset menetelmät luokassasi?